

Co-funded by the
European Union

Имплементација на Европската агенда за учење на возрасните во Северна Македонија
Проект бр.: 101144104-MKD EAAL-ERASMUS-EDU-2023-AL-AGENDA-IBA

Стратегија за образование на возрасните 2025 – 2030

Трансформирање животи, градење иднина

Стратегијата за образование на возрасните 2025 – 2030 беше изготвена во рамките на проектот „Имплементација на Европската агенда за учење на возрасните во Северна Македонија“ (101144104-MKD EAAL-ERASMUS-EDU-2023-AL-AGENDA-IBA).

Изразуваме голема благодарност до г-ѓа Ани Картунен, ЕУ експерт и до сите национални експерти и институции кои дадоа придонес во изработката на Стратегијата.

Листа на организации и тела што дадоа придонес во изготвувањето на документот:

- Совет за образование на возрасните
- Министерство за образование и наука
- Центар за образование на возрасните
- Центар за развој на стручното образование и обука
- Биро за развој на образованието
- Министерство за економија и труд
- Агенција за вработување на Република Северна Македонија
- РЦСОО „Киро Бурназ“ – Куманово
- РЦСОО „Никола Карев – Струмица
- РЦСОО „Коле Неделковски“ – Велес
- ОГУДУ „Кочо Рацин“ – Скопје
- ОГУДУ „Јоска Свештарот“ – Струмица
- ОГУДУ – Тетово
- ЗЕЛС – Заедница на единиците на локалната самоуправа на Република Северна Македонија
- Стопанска комора на Северна Македонија
- Занаетчиска комора Скопје
- Национална агенција за европски образовни програми и мобилност
- Основното училиште за возрасни „А. С. Макаренко“ – Скопје
- Црвен крст на Република Северна Македонија
- М6 Едукативен центар
- Академија ЦЕС
- Сумнал – Здружение за развој на ромската заедница

Финансирано од Европската унија. Ставовите и мислењата се одраз исклучиво на авторот, а не и на Европската унија и на ЕАСЕА. Европската унија и ЕАСЕА не сносат одговорност за нив.

Содржина

1. Вовед	3
1.1. Контекст и образложение	3
1.2. Важноста на учењето на возрасните	4
1.3. Тековна состојба во национален контекст	4
2. Стратешка рамка	6
2.1. Мисија и визија	6
2.2. Основни принципи и вредности	6
2.3. Стратешки цели	7
3. Контекст и усогласување на политиките	9
3.1. Политичка рамка на Европската Унија	9
3.2. Усогласување со националните политики за образование и обука	13
3.3. Клучни засегнати страни (клучни чинители)	14
4. Анализа на потребите	16
4.1. Моментална состојба на учењето на возрасните	16
4.2. Прилагодување кон демографските трендови и предизвици	17
4.3. Бариери за учество во учењето на возрасните	19
5. Клучни подрачја во фокус	21
5.1. Валидација на неформално образование и искуствено (информално) учење	21
5.2. Доживотно водство	21
5.3. Достапност	22
5.4. Основни вештини и дигитална писменост	22
5.5. Социјална вклученост и пристап за обесправените групи	23
5.6. Доживотно учење и континуиран професионален развој	23
6. Алатки и механизми	25
6.1. Микропотврди и модуларни патеки за учење	25
6.2. Индивидуални сметки за учење	28
6.3. Мрежи и партнерства за учење на возрасните	28
7. Обезбедување квалитет и акредитација	30
7.1. Верификација на програми и акредитација на понудувачи на услуги – моментална состојба на образованието на возрасните	30
7.2. Мерки за континуирано подобрување на квалитетот – насоки за иднината	30
8. Следење и евалуација	32
8.1. Собирање податоци и предвидување на пазарот на трудот	32
8.2. Периодичен преглед и механизми за повратни информации	34

9. Финансирање на образованието на возрасните.....	36
10. План за имплементација.....	39
10.1. Акционен план со клучни индикатори за успешност	39
10.2. Стратегии за комуникација и достапност	43
11. Понатамошни препораки за имплементација	45
<i>Додаток I</i>	48
<i>Додаток II</i>	51

1. Вовед

1.1. Контекст и образложение

Состојбата со образованието на возрасните во Северна Македонија е на крстопат, балансирајќи ги предизвиците и можностите што се појавуваат. Во последните години, земјата ја препозна важноста на доживотното учење за економски развој, личен раст и социјална кохезија. Со брзите промени на пазарот на трудот, образованието за возрасни стана клучно во подготовката на поединците за нови барања, особено кога Северна Македонија се интегрира во Европската Унија.

Сепак, развојот на системот за образование на возрасните во Северна Македонија не е на задоволително ниво. Во претстојниот период, неопходно е да се обезбедат достапни, висококвалитетни можности за учење кои ќе им овозможат на возрасните да се приспособат, растат и напредуваат во нивниот личен и професионален живот. Потребна е посилна поддршка за доживотното учење преку создавање иновативни, флексибилни образовни патишта кои ги задоволуваат различните потреби на возрасните. Треба да се поттикне културата на континуирано учење за личен раст и општествен напредок.

Системот треба да се подобри со поттикнување на соработката меѓу институциите и сите засегнати страни, користење на технологијата и обезбедување на ресурсите и поддршката што им се потребни на поединците за да ги постигнат нивните образовни цели. Системот треба да ги инспирира и да ги поттикне возрасните да продолжат со доживотното учење нудејќи разновидни, релевантни и поврзани образовни искуства кои промовираат раст и приспособливост.

Еден од клучните приоритети е воспоставување систем за валидација на неформалното образование и искусственото (информалното) учење. Овој систем ќе им овозможи стекнување со признати квалификации на лицата со ниски или без никаква квалификација, со што ќе се зајакне нивното вклучување на пазарот на трудот и ќе влијае на намалување на стапката на невработеност.

Во текот на изминатата деценија, стана очигледно дека системот за верификација на посебните програми за образование на возрасни треба да се подобри. Важно е да се подобри квалитетот на неформалното образование за возрасни и да се даде можност на Центарот за образование на возрасните да развива посебни програми за образование на возрасни.

Треба да се збогатат активностите и да се зголемат капацитетите на Центарот за образование на возрасните, особено во подобрувањето на комуникацијата и соработката со сите релевантни институции кои играат улога во обезбедувањето квалитетно образование за возрасни во согласност со потребите на пазарот на трудот.

Треба да се размисли за финансирање на образованието на возрасни во иднина преку разни фондови за да им се обезбеди на невработените лица соодветна преквалификација за професии кои се бараат на пазарот на трудот. Ова ќе ги збогати невработените лица со вештини и компетенции за вработување и ќе ја намали стапката на невработеност.

Општините треба да се активираат и да се вклучат во образованието на возрасните преку информативни и промотивни активности. Ова може да се постигне со доделување на одговорности и издавање насоки на локалните власти за унапредување на институциите за образование на возрасни кои работат на нивните територии.

Обезбедувањето соодветна и висококвалитетна база на податоци во областа на образованието на возрасните е исто така од приоритетно значење за надградба на постоечките политики и предлагање нови за да се одговори на тековните потреби. Во овој контекст, идентификувана е потребата од спроведување на повеќе истражувања.

1.2. Важноста на учењето на возрасните

Образованието за возрасни во Северна Македонија игра клучна улога во поддршката на економскиот раст, социјалното вклучување и зајакнувањето на индивидуата, при што истражувањата укажуваат на значителен поврат на инвестицијата - честопати давајќи сооднос 1 спрема 3. Тоа значи дека за секоја единица инвестирана во образованието на возрасните има тројна придобивка која се враќа во економијата и општеството. На пазарот на труд кој брзо се развива, образованието за возрасни обезбедува патеки за граѓаните да ги подобрат своите вештини, да се приспособат на новите технологии и да ја зголемат нивната вработливост. Тоа, исто така, се однесува на критичните општествени потреби нудејќи инклузивни образовни можности за различни групи, вклучувајќи ги и обесправените заедници и оние во руралните области.

Со создавање на квалификувана, приспособлива работна сила, образованието за возрасните ги поттикнува конкурентноста и издржливоста на земјата во глобализираната економија. Понатаму, доживотното учење промовира личен раст, охрабрувајќи ги поединците да продолжат да градат значајни кариери и активно да придонесуваат за општеството. Како што македонската рамка за образование на возрасните зајакнува, таа не само што го подобрува квалитетот на животот на поединците, туку, и негува култура на континуирано учење што е од корист на општеството како целина.

1.3. Тековна состојба во национален контекст

Тековни силни страни на образованието за возрасните

Северна Македонија има корист од структурираниот систем за образование на возрасни поддржан од законодавството и различни институции, вклучително и Министерството за образование и наука (МОН), Центарот за образование на возрасните (ЦОВ) и други владини и невладини организации. Овој систем, заедно со неодамна усвоениот Закон за образование на возрасните, создава силна основа за развој на програми, надзор и управување. Партнерствата помеѓу образовните институции, невладините организации и приватниот сектор дополнително ги подобруваат пристапноста и релевантноста на програмите за образование на возрасните, кои се приспособени на различните потреби на учесниците во образованието на возрасните. Земјата, исто така, има корист од меѓународната поддршка, вклучително и од фондовите и соработката со ЕУ, овозможувајќи поширок пристап, подобрување на квалитетот и насочена поддршка за ранливите групи.

Програмите, генерално, релативно добро се усогласуваат со барањата на пазарот на трудот, инкорпорирајќи практична обука, која ја подобрува вработливоста на учесниците. На пример, стручните училишта и регионалните центри за стручно

образование и обука обезбедуваат специфични обуки усогласени со пазарот на трудот, зајакнувајќи ја конкурентноста на возрасните учесници. Напорите да се создаде погодна средина за учење, со флексибилен распоред, вечерни часови и дигитални платформи, исто така го олеснува доживотното учење за вработените возрасни и оние со други обврски.

Клучни предизвици и слабости

Сепак, неколку области бараат внимание за да се подобрат кохерентноста и пристапноста. На пример, координацијата меѓу различни владини тела, даватели на образование и работодавачи останува недоволна, создавајќи недоследност меѓу политиките и програмите. Процесите на верификација и акредитација за давателите на услуги за образование на возрасните се особено бавни и немаат контрола на квалитетот, што влијае на пристапноста на програмите и довербата на јавноста. Понатаму, недостатокот од централизирана, стандардизирана база на податоци го попречува сеопфатното следење и известување за резултатите од образованието за возрасните.

Финансиските ограничувања и географските разлики, исто така, создаваат бариери, при што руралните области имаат ограничен пристап до даватели на образование за возрасни и програми. Многу постоечки програми немаат флексибилност во распоредот, што го отежнува учеството на вработените возрасни или оние со семејни обврски. Финансиските ограничувања влијаат и на учесниците, на кои често им недостасува финансиска поддршка за покривање на трошоците за образование, и на институциите кои работат со ограничени ресурси за реализација на програмите и подобрување на квалитетот.

Можности за раст и развој

Северна Македонија има значителни можности да го подобри својот систем за образование за возрасни, особено преку дигитализација, понуда на флексибилни програми и проширени партнерства. Дигиталното учење и онлајн платформите нудат ветувачки начини за да го направат образованието подостапно, особено во руралните и недоволно опслужените региони. Владата, исто така, може да инвестира повеќе во кампањи за подигање на свеста за промовирање на доживотното учење, помагајќи да се зголеми разбирањето на јавноста за неговите придобивки и да се поттикне поголемо учество.

Стратешката соработка со локалните и меѓународните чинители може да поттикне понатамошни иновации во програмите, обезбедувајќи усогласување со развојните потреби на пазарот на трудот и поддржувајќи го одржливиот економски развој. Воведувањето на обуки за зелени и дигитални вештини ќе ја подготви работната сила за поотпорна и разновидна економија.

Потенцијални закани

Неколку надворешни и внатрешни закани би можеле да влијаат на иднината на образованието на возрасни во Северна Македонија. Економската нестабилност, честите политички промени и недавање на приоритет на образованието на возрасните на националната агенда може да го ограничат финансирањето и развојот на нови програми. Дополнително, емиграцијата и демографските промени може да ја намалат достапноста на базата на возрасни учесници, додека пак брзите технолошки промени можат да го надминат капацитетот на системот за ефективно ажурирање на наставните програми и методите на настава.

2. Стратешка рамка

2.1. Мисија и визија

Изјавите за мисијата и визијата беа развиени преку отворена дискусија и процес на гласање на работилници со клучните чинители во образованието на возрасните во државата. Идејата е следните години опфатени во оваа Стратегија да се искристализираат во две инспиративни реченици кои прво ја формулираат мисијата на образованието за возрасни и второ визијата за истото.

Нашата мисија е ...

"...да се поддржи доживотното учење преку создавање иновативни, флексибилни образовни патишта кои ги задоволуваат различните потреби на возрасните и поттикнуваат континуиран личен и професионален развој."

Нашата мисија е да го поддржаме доживотното учење кое се стреми кон тоа на возрасните да им понуди достапни, приспособливи и релевантни образовни опции кои растат заедно со нив. Со развивање на иновативни, флексибилни патеки за учење, имаме за цел да го направиме образованието актуелно патување кое се вклопува во животот и работните обврски на секој поединец. Овој пристап се однесува на единствените цели на возрасните учесници, од стекнување нови вештини до напредување во нивните кариери или истражување на лични интереси. Преку насочени програми и ресурси за поддршка, се стремиме да ги поттикнеме возрасните да го достигнат својот потенцијал и континуирано да ги градат своите способности во светот што се менува.

Нашата визија е Северна Македонија со ...

"...култура на континуирано учење за личен раст и општествен напредок."

Нашата визија е да инспирираме култура каде што учењето е доживотна посветеност, ценета како пат кон личен раст и средство за подигање на општеството како целина. Преку охрабрување на возрасните постојано да ги прошируваат своите знаења и вештини, имаме за цел да создадеме општество кое го цени напредокот, приспособливоста и отпорноста. Оваа визија оди подалеку од индивидуалниот успех; станува збор за градење заедница каде што континуираното образование ја поддржува економската виталност, социјалната кохезија и колективниот напредок.

2.2. Основни принципи и вредности

Принципите и вредностите што го водат учењето на возрасните во Северна Македонија ја одразуваат посветеноста кон инклузивност, приспособливост, соработка и доживотен раст. Овие принципи имаат за цел да создадат систем за образование за возрасните кој е достапен за секого, без оглед на потеклото, локацијата или социоекономскиот статус, нагласувајќи ја **инклузивноста** како основна вредност. Со програми кои даваат приоритет на флексибилноста - преку различни форми на учење како вечерни часови, онлајн курсеви и модуларно учење - вредноста на **приспособливоста** е клучна, обезбедувајќи усогласеност на образованието на возрасни со различните потреби на учесниците.

Фокусот на релевантноста го нагласува значењето на практичното образование, усогласено со пазарот, што одговара на променливите побарувања на пазарот на трудот. Оваа вредност го поттикнува создавањето програми кои обезбедуваат вештини во реалниот свет, поттикнувајќи ги вработливоста и економската отпорност за поединци и заедници.

Соработката е уште еден камен-темелник, со силни партнерства помеѓу владините тела, невладините организации, приватните претпријатија и меѓународните донатори, кои ги збогатуваат програмските понуди и поттикнуваат поддржувачка, поврзана средина за учење. **Континуираното подобрување** ги поткрепува овие напори, со посветеност на редовно ажурирање на наставните програми, обука на обучувачи и обезбедување контрола на квалитетот како одговор на новите развојни трендови.

Конечно, **зајакнувањето** е централно, бидејќи образованието за возрасните во Северна Македонија има за цел да ги инспирира поединците не само да ги подобрат своите вештини, туку и да го остварат својот потенцијал, придонесувајќи за лично исполнување и динамично, отпорно општество.

2.3. Стратешки цели

Стратешките цели за образованието на возрасните во Северна Македонија се фокусирани на проширување на учеството, модернизирање на испораката и создавање флексибилни програми водени од податоци кои поддржуваат и индивидуален и национален напредок.

Проширување на учеството низ регионите

Проширувањето на можностите за образование на возрасни низ државата е врвен приоритет, со конкретни иницијативи за подобрување на достапноста на програмите во руралните области и недоволно опслужените заедници. Со зголемување на досегот на образованието за возрасни, целта е да се отстранат географските и економските бариери, и да се осигура дека сите граѓани, особено маргинализираните групи, можат да пристапат до ресурсите што им се потребни за да се усовршат или преквалификуваат.

Унапредување на усогласувањето на пазарот на трудот и релевантноста на вештините

Северна Македонија има за цел да развие програми за образование на возрасни кои директно се однесуваат на тековните барања на пазарот на труд, поттикнувајќи работна сила квалификувана во сектори суштински за идниот економски раст. Ова вклучува дизајнирање стручни програми и ажурирана обука кои ги задоволуваат новите потреби во области како зелената технологија и напредните дигитални вештини, подобрувањето на вработливоста и економската отпорност.

Спроведување на стандарди за квалитет и иновации во учењето

Посветеноста за одржување на високи стандарди на настава и испорака на програми се рефлектира во целите да се усвојат меѓународни стандарди за квалитет, да се вградат дигитални алатки и редовно да се ажурираат наставните програми. Стратешкиот фокус овде е да се поттикнат иновациите во наставата и структурата на

програмите, осигурувајќи дека образованието за возрасни останува релевантно, обврзувачко и ориентирано кон иднината.

Негување култура на доживотно учење

Градењето национална култура која го цени континуираното учење е од суштинско значење за образованието на возрасните во Северна Македонија. Преку иницијативи за информирање и подигање на свеста, целта е да се инспирираат возрасните во сите фази од животот да гледаат на образованието како на пат и за личен раст и за напредување во кариерата, зајакнувајќи го доживотното учење како камен-темелник на современото општество.

Подобрување на институционалната ефикасност и соработка

Зајакнувањето на соработката меѓу Владата, приватниот сектор, невладините организации и меѓународните донатори е од клучно значење за оптимизирање на образованието за возрасните. Преку рационализирање на распределбата на ресурсите и подобрување на процесите за верификација на програмите, Северна Македонија се стреми да создаде унифицирана, приспособлива рамка за образование на возрасните која ефикасно ги поддржува иницијативите за учење со широка основа и долгорочен раст.

3. Контекст и усогласување на политиките

3.1. Политичка рамка на Европската Унија

Европската агенда за учење на возрасните

Европската агенда за учење на возрасните¹ е стратешка рамка која ги прикажува приоритетите на Европската Унија за промовирање и унапредување на образованието на возрасните низ земјите - членки. Клучните пораки и цели на агендата вклучуваат:

1. Зголемување на учеството во учењето на возрасните

- Поттикнување што повеќе возрасни лица да се вклучат во активности за учење, особено оние со ниски квалификации, невработените и постарите работници.
- Промовирање на доживотното учење како суштинско за личен развој, вработливост и социјална вклученост.

2. Подобрување на квалитетот и ефикасноста на учењето на возрасните

- Подобрување на квалитетот на програмите за образование на возрасните за да се осигури дека тие ги задоволуваат потребите на учесниците и барањата на пазарот на трудот.
- Поддршка на професионалниот развој на наставниците и обучувачите на возрасни.

3. Промовирање на учење за лични, граѓански и социјални цели

- Препознавање на вредноста на учењето на возрасните не само за вработување, туку и за активно граѓанство, лично исполнување и социјална кохезија.
- Поддршка на образовни програми кои поттикнуваат критичко размислување, креативност и социјален ангажман.

4. Поддршка на препознавање и валидација на вештини

- Развивање системи за препознавање и валидација на вештините стекнати преку неформалното и искуственото (информалното) учење.
- Овозможување на возрасните да добијат квалификации и потврди кои се признати низ ЕУ.

5. Поттикнување на иновации и дигитално учење

- Промовирање на употребата на дигитални технологии во образованието на возрасни за да се подобрат можностите за учење и пристапноста.
- Поддршка на иновативните пристапи во наставата и учењето кои можат да се прилагодат на потребите на различните возрасни учесници.

6. Зајакнување на управувањето и координацијата

¹ [Council Resolution on a new European agenda for adult learning 2021-2030](#)

- Подобрување на координацијата помеѓу различните нивоа на власт, давателите на образовни услуги и другите засегнати страни за да се создаде покохезивен систем за учење за возрасните.
- Да се осигури дека политиките за учење на возрасните се интегрирани со другите социјални и економски политики.

7. Унапредување на меѓународната соработка

Поттикнување на соработката со земјите – членки на ЕУ и со меѓународните организации за споделување на најдобрите практики и за развој на заеднички иницијативи во образованието на возрасните.

Агендата предвидува европско општество каде што сите возрасни имаат можност да стекнат вештини и знаења потребни за нивниот личен и професионален развој. Ја нагласува важноста на доживотното учење како средство за постигнување економски раст, социјална кохезија и индивидуална благосостојба.

Европската агенда за вештини

Европската агенда² за вештини ја истакнува важноста на усовршувањето и преквалификацијата на возрасните, со цел да се прилагодат на променливите барања на пазарот на трудот и активно да учествуваат во општеството.

Клучните пораки и цели конкретно поврзани со учењето на возрасни вклучуваат:

1. Промовирање на доживотното учење за сите возрасни

- Поттикнување на континуирано учење и развој на вештини во текот на зрелоста за да им се помогне на поединците да останат конкурентни и прилагодливи на пазарот на трудот.
- Доживотното учење да се биде реалност преку креирање достапни, флексибилни и инклузивни можности за учење кои се грижат за потребите на возрасните во сите фази од нивната кариера.

2. Доквалификација и преквалификација

- Давање приоритет на програмите за доквалификација и преквалификација за да се адресираат празнините во вештините на работната сила, особено како одговор на дигиталната и зелената транзиција.
- Фокусот е ставен на возрасните учесници, односно можноста на возрасните да стекнат вештини кои се потребни во секторите во развој, осигурувајќи дека тие можат да преземат нови улоги или да напредуваат во нивните тековни кариери.

3. Подобрување на дигиталните вештини за возрасни

- Да се обезбеди дека возрасните стекнуваат основни дигитални вештини за ефективно да учествуваат во дигиталната економија и општество.
- Да се обезбедат програми насочени кон дигитална писменост за возрасни, особено на оние со ниско ниво на дигитална компетентност или пак на оние во секторите кои се подложени на дигитална трансформација.

4. Препознавање и валидација на вештините

² [European Skills Agenda](#)

- Да се поддржат препознавањето и валидацијата на вештините стекнати преку неформално и искуствено учење, овозможувајќи им на возрасните да стекнат формални квалификации или потврди кои се вреднуваат на пазарот на трудот.
- Развивање системи кои ќе им овозможат на возрасните да ги препознаат нивните постоечки вештини, со што ќе им биде полесно да пристапат до понатамошно образование или да ги подобрат нивните можности за вработување.

5. Приспособување на учењето на потребите на пазарот на трудот

- Усогласување на програмите за учење на возрасните со сегашните и идните потреби на пазарот на трудот, со што ќе се осигура дека возрасните имаат соодветни вештини за достапните работни места.
- Вклучување на работодавачите и индустријата во дизајнот на наставните програми за учење на возрасните за да се осигура дека програмите за обука ги задоволуваат барањата од реалниот свет.

6. Поддршка на инклузивен пристап до учењето на возрасни

- Фокусирање на отстранување на бариерите за учење за обесправените групи, вклучувајќи постари работници, нискоквалификувани возрасни лица, мигранти и невработени.
- Обезбедување механизми за финансиска и социјална поддршка за да им се овозможи на повеќе возрасни лица да се вклучат во активности за учење, без оглед на нивното социоекономско потекло.

7. Поттикнување на иновациите во учењето на возрасните

- Да се поттикне употребата на иновативни наставни методи и дигитални алатки за учењето на возрасните да биде попривлечно, ефективно и достапно.
- Промовирање на развојот на персонализирани патеки за учење кои одговараат на уникатните потреби и околности на возрасните учесници.

8. Зајакнување на владеењето и партнерствата

- Подобрување на координацијата помеѓу владите, давателите на образовни услуги, работодавачите и другите засегнати страни за да се создаде кохезивен систем кој го поддржува учењето на возрасните.
- Промовирање партнерства кои користат ресурси и експертиза за проширување и подобрување на можностите за учење на возрасните.

Европската агенда за вештини има за цел да создаде култура на доживотно учење каде возрасните континуирано ги развиваат вештините неопходни за да напредуваат во динамична економија и општество. Агендата предвидува иднина во која возрасните ќе имаат многу можности за преквалификување и усовршување, овозможувајќи им да останат вработливи, да напредуваат во нивните кариери и да придонесат за социјална и економска отпорност.

Компаративна табела на Европската агенда за вештини и Европската агенда за учење на возрасните

Аспект	Европска агенда за вештини	Европска агенда за учење на возрасни
Фокус и опсег	Широк фокус на развој на вештини кај сите возрасни групи, со акцент на зелените и дигиталните транзиции.	Специфичен фокус на образованието на возрасните и доживотното учење.
Примарни цели	- Подготовка на работната сила за идните работни места, особено во дигиталниот и зелениот сектор. - Промовирање на преквалификација и доквалификација за промените на пазарот на трудот. - Модернизирање на стручното образование и обука.	- Зголемување на учеството во учењето на возрасните, особено за недоволно застапените групи. - Подобрување на квалитетот и пристапноста на образованието за возрасни. - Препознавање и валидирање на вештините од неформалното и искуственото учење.
Целна публика	- Сите возрасни групи, вклучително и млади луѓе, искусни работници и оние во различни сектори.	- Посебна цел се возрасните надвор од формалното образование, особено оние на кои им треба ажурирање на вештините или дополнително образование.
Интеграција на политиките	Интеграција со пошироките економски политики и политики на пазарот на труд за конкурентност, иновации и економска отпорност.	Интеграција со политиките за социјална инклузија, образование и доживотно учење, фокусирајќи се на еднаквоста и личниот развој.
Пристап кон имплементација	Стратешки и широко заснован, со вклучување на јавниот и приватниот сектор за системски промени низ ЕУ.	Целно и фокусирано, адресирање на специфичните потреби на возрасните учесници со акцент на отстранување на бариерите за учество.
Акцент на дигитални вештини	Висок акцент на развивање на дигитални вештини за сите граѓани за поддршка на дигиталната економија.	Дигитални вештини се вклучени, но поширок е фокусот на основните вештини и доживотното учење за возрасни.
Стручно образование и обука (СОО)	Силен акцент на модернизацијата на СОО за усогласување со потребите на пазарот на трудот.	СОО се разгледува, но акцентот е ставен на можностите за доживотно учење надвор од само стручна обука.

Аспект	Европска агенда за вештини	Европска агенда за учење на возрасни
Социјална инклузија	Ја поддржува социјалната правичност, но првенствено е водена од економски цели.	Силен акцент на социјалната вклученост, личното исполнување и активното граѓанство.
Економски наспроти социјални цели	Економските цели се примарни, фокусирајќи се на одржлива конкурентност и адаптивност на работната сила.	Социјалните цели се примарни, со економски придобивки како секундарен исход.

3.2. Усогласување со националните политики за образование и обука

Образованието на возрасните во Република Северна Македонија е регулирано со Законот за образование на возрасните.

Собранието на Република Македонија неодамна го донесе новиот Закон за образование на возрасните. Измените на новиот Закон првенствено се фокусираат на валидација на неформалното образование и искусственото (информално) учење, подобрување на процесот на верификација на специјализираните програми за образование на возрасните и појаснување на улогата, целите и задачите на Центарот за образование на возрасните. Понатаму, се зајакнува усогласувањето помеѓу Законот за образование на возрасни и Националната рамка на квалификации.

Валидација на неформално образование и искусствено (информално) учење

Новиот Закон за прв пат ќе ја регулира валидацијата на неформалното образование и искусственото (информално) учење. Центарот за образование на возрасните ќе биде одговорен за акредитација на даватели на услуги за валидација и обука на кадарот за валидација, вклучувајќи советници и проценувачи, обезбедувајќи стандардизирани процеси на валидацијата.

Валидацијата ќе биде достапна за стручни квалификации до Ниво VБ од Македонската рамка на квалификации (МРК) и за образовни квалификации на Ниво I, што одговара на основното образование. Процесот на валидација може да го спроведуваат само акредитирани јавни установи кои обезбедуваат основно и средно образование.

Поединците кои имаат право да учествуваат во процесот на валидација мора да имаат најмалку 18 години, освен оние кои бараат квалификација на ниво I, кои можат да учествуваат од 16-годишна возраст. По успешната валидација, кандидатите ќе добијат или сертификат за квалификација или сертификат за модул, со што ќе се препознае делумното завршување на квалификацијата, односно свидетелство за квалификација на ниво I.

Верификација на програми за образование на возрасни и акредитација на провајдери

Новиот закон ќе го подобри процесот на верификација на посебните програми за образование на возрасни (програмите за неформално образование), а истовремено

ќе го подобри процесот на акредитација за установите и институциите што ги реализираат овие програми. Една од клучните промени е продолжување на важноста на програмата од три на пет години, обезбедувајќи поголема стабилност и континуитет за давателите на услуги за образование на возрасните. Дополнително, одговорноста за акредитирање на институциите и установи за образование на возрасните ќе се префрли од МОН на ЦОВ, со што ќе се поедностават административните процедури и ќе се забрза процесот на верификација на посебните програми и акредитација на установите и институциите.

Претходно, давателите на услуги мораа да поминат низ посебни процедури за акредитација и со ЦОВ и со МОН. Според новиот закон, целиот процес ќе се води преку една апликација до ЦОВ, со што се намалува бирократската сложеност. Понатаму, процесот на верификација на програмите ќе биде целосно дигитализиран, што ќе го направи поефикасен и достапен за сите засегнати страни.

Изработка на програми за обука од страна на ЦОВ

Новиот закон ќе му овозможи на ЦОВ, врз основа на националните потреби, да развива посебни програми за образование на возрасни, кои ќе бидат одобрени од Министерството за образование и наука. Овие програми ќе бидат стандардизирани, јавно достапни и отворени за сите даватели на образование за возрасни кои ги исполнуваат бараните критериуми за имплементација. Покрај тоа, ЦОВ ќе развива програми за обучувачи кои работат со возрасни учесници, како и стандардизирана обука за советници и проценувачи во процесот на валидација.

Регулатива за национална рамка на квалификации (НРК).

Законот за Националната рамка на квалификации ја дефинира структурата и функционирањето на Националната рамка на квалификации, наведувајќи ги различните нивоа и поднивоа на квалификации, нивната класификација и нивниот опсег. Во него се специфицирани улогите на надлежните органи одговорни за предлагање, усвојување и категоризирање на квалификациите, како и институциите задолжени за спроведување на рамката во согласност со законските одредби. Дополнително, Законот обезбедува усогласување помеѓу НРК и европските рамки, олеснувајќи ја нејзината компатибилност со Европската рамка на квалификации и овозможувајќи самопотврдување со Рамката на квалификации на Европската област за високо образование.

3.3. Клучни засегнати страни (клучни чинители)

Системот за образование на возрасни во Северна Македонија вклучува разновиден спектар на засегнати страни кои работат заеднички за подобрување на можностите за доживотно учење и усогласување со националните социо-економски цели.

Министерство за образование и наука:

Министерството за образование и наука служи како примарен креатор на политики, одговорен за развој на стратешки рамки, поставување на национални приоритети и распределба на средства за иницијативи за образование на возрасни. Тоа игра клучна улога во обликувањето на системот за да се задоволат зголемените потреби на пазарот на трудот во земјата.

Агенција за вработување:

Агенцијата за вработување на Република Северна Македонија (АВРСМ) придонесува за образованието на возрасните преку програми за стручна обука и преквалификација насочени кон подобрување на вработливоста. Овие програми се од суштинско значење за справување со невработеноста како и можност за поединците да се стекнат со вештини кои ги задоволуваат барањата на пазарот.

Невладини организации (НВО) и меѓународни агенции:

НВО и меѓународните организации обезбедуваат критична поддршка преку експертиза, финансирање и иницијативи за градење капацитети. Нивниот придонес беше корисен во спроведувањето иновативни проекти за образование на возрасни и промовирањето на можностите за инклузивно учење.

Локални бизниси и индустриски партнери:

Локалните бизниси сè повеќе се ангажираат во образованието на возрасните преку соработка со институции за обука за да дизајнираат и испорачуваат програми што ги решаваат специфичните празнини и недостатоци во вештините. Овие партнерства го подобруваат развојот на работната сила и ја зајакнуваат врската помеѓу образованието и вработувањето.

Совет за образование на возрасните:

Советот е советодавно тело кое игра стратешка улога во обликувањето на насоката на образованието на возрасните. Развива и предлага стратешки документи, препорачува распределба на средства и придонесува за воспоставување стандарди за квалификации кои се усогласени со потребите на пазарот на трудот.

Центар за образование на возрасните:

Центарот за образование на возрасните е јавна установа со статус на правно лице, клучна за оперативниот и стратешкиот развој на образованието на возрасни во Северна Македонија. Нејзините главни цели вклучуваат:

- Поддршка на социоекономскиот развој на земјата.
- Одговарање на потребите на пазарот на труд со квалитетни програми за обука.
- Олеснување на можностите за личен развој и доживотно учење.

Главни одговорности на ЦОВ се:

- Усогласување на јавните интереси со оние на социјалните партнери во образованието за возрасни.
- Координирање на соработката со меѓународни институции и организации за усвојување на најдобрите практики.
- Обезбедување на квалитетот на образованието на возрасните преку развивање стандарди и критериуми усогласени со европските норми.
- Промовирање на формалното и неформалното образование на возрасните за да се создаде квалификувана и конкурентна работна сила која ги задоволува националните и глобалните барања на пазарот на трудот.

4. Анализа на потребите

4.1. Моментална состојба на учењето на возрасните

Силни страни во образованието за возрасни

Северна Македонија има корист од структурираниот систем за образование на возрасните поддржан со законодавство и различни институции, вклучително и МОН, ЦОВ, Советот за образование на возрасни и други владини и невладини организации. Овој систем, заедно со Законот за образование на возрасни, создава силна основа за развој на програми, следење и управување. Партнерствата помеѓу образовните институции, невладините организации и приватниот сектор дополнително ја подобруваат пристапноста и релевантноста на програмите за образование на возрасни, кои се приспособени на различните потреби на учесниците. Земјата, исто така, има корист од меѓународната поддршка, вклучително и од фондовите и соработката со ЕУ, овозможувајќи поширок пристап, подобрување на квалитетот и насочена поддршка за ранливите групи.

Програмите се усогласуваат со барањата на пазарот на трудот, вклучувајќи практична обука, која ја подобрува вработливоста на учесниците. На пример, стручните училишта и регионалните центри за стручно образование и обука обезбедуваат специфична обука усогласена со пазарот на трудот, зајакнување на конкурентноста на возрасните учесници. Напорите да се создаде погодна средина за учење, со флексибилен распоред, вечерни часови и дигитални платформи, исто така го олеснуваат доживотното учење за вработените возрасни и оние со други одговорности.

Клучни предизвици и слабости

Неколку области бараат внимание за да се подобри кохерентноста и пристапноста.

"Недоволната координација меѓу инволвираните...води до недоследност на политиките и програмите."

На пример, координацијата меѓу различни владини тела, даватели на образование и работодавачи останува недоволна, создавајќи недоследност меѓу политиките и програмите. Процесите на верификација и акредитација³ за давателите на услуги за образование на возрасните се особено бавни и немаат контрола на квалитетот, што влијае на пристапноста на програмите и довербата на јавноста. Понатаму, потребата за ажурирана база на податоци го отежнува сеопфатното следење и известување за резултатите од образованието на

возрасните. Исто така, статистичките податоци се недоволни, а собирањето податоци треба да се врши секоја година од страна на Државниот завод за статистика со цел да се донесат здрави политички одлуки.

Финансиските ограничувања и географските разлики, исто така, создаваат бариери, при што руралните области имаат ограничен пристап до давателите на услуги и до програмите за образование на возрасните. Многу постоечки програми немаат

³ The new Law on Adult Education will streamline the verification and accreditation processes.

флексибилност во распоредот, што го отежнува учеството на возрасните вработени лица или пак на оние со семејни обврски. Финансиските ограничувања влијаат и на учесниците, на кои често им недостасува финансиска поддршка за покривање на трошоците за образование, и на институциите кои работат со ограничени ресурси за реализација на програмите и подобрување на квалитетот.

Можности за раст и развој

Северна Македонија има значителни можности да го подобри својот систем за образование за возрасни, особено преку дигитализација, флексибилни програмски понуди и проширени партнерства. Дигиталното учење и онлајн платформите нудат ветувачки начини за да го направат образованието подостапно, особено во руралните и недоволно опслужените региони. Владата, исто така, може да инвестира повеќе во кампањи за подигање на свеста со цел промовирање на доживотното учење, помагајќи да се зголеми разбирањето на јавноста за неговите придобивки и да се поттикне поголемо учество.

Стратешката соработка со локални и меѓународни засегнати страни може да поттикне понатамошни иновации во програмите, обезбедувајќи усогласување со потребите на пазарот на трудот кои се зголемуваат и поддржувајќи одржлив економски развој. Усвојувањето на зелена и дигитална обука за вештини ќе ја подготви работната сила за поотпорна и поразновидна економија.

Потенцијални закани

Неколку надворешни и внатрешни закани би можеле да влијаат на иднината на образованието на возрасни во Македонија. Економската нестабилност, честите политички промени и недостатокот на приоритизирање на образованието на возрасните на националната агенда може да го ограничат финансирањето и развојот на нови програми. Дополнително, емиграцијата и демографските промени може да ја намалат достапноста на базата на возрасни учесници, додека пак брзите технолошки промени ризикуваат да го надминат капацитетот на системот за ефективно ажурирање на наставните програми и методите на настава.

4.2. Прилагодување кон демографските трендови и предизвици

Северна Македонија се соочува со значителни демографски предизвици, вклучувајќи го стареењето на населението, високите стапки на емиграција, ниското ниво на вработеност и изразената рурално-урбана поделба. Овие фактори длабоко влијаат врз работната сила на нацијата, економскиот потенцијал и социјалната кохезија. За да се одговори на овие предизвици, Стратегијата за образование на возрасни за 2025-2030 година обезбедува сеопфатен пристап за усогласување на образовните политики со демографската реалност, поттикнувајќи инклузивност, отпорност и одржлив развој.

Старењето на населението е еден од најважните демографски трендови, со растечки процент на граѓани на возраст од 65 и повеќе години. Можностите за доживотно учење за постарите возрасни лица се од суштинско значење за да се обезбеди нивно континуирано економско и социјално учество и истовремено да се подобри нивниот квалитет на живот. Оваа Стратегија ја нагласува важноста од стекување на постарите возрасни лица со релевантни компетенции, како што се дигитална писменост и претприемачки вештини, преку приспособени програми. Исто

така, дава приоритет на иницијативи за флексибилни обуки на работно место за да им се овозможи на повозрасните поединци да останат активни во работната сила, ублажувајќи го коефициентот на економската зависност и поттикнувајќи ја социјалната вклученост.

Во исто време земјата се соочува со значителен одлив на млади таленти, при што емиграцијата продолжува да ја нагризува демографската структура на нацијата.

"Високите стапки на емиграција на работната сила претставуваат предизвици за долгорочно планирање во секторот."

Приближно една третина од населението живее во странство, со многу квалификувани работници кои бараат подобри можности на друго место. Стратегијата има за цел да го намали овој одлив на мозоци преку создавање на програми за обука подготвени за работа, усогласени со секторите со висока побарувачка, како што се ИТ, обновливите извори на енергија и туризмот. Се предлагаат стипендии и стимулации поврзани со локално вработување за да се задржат младите таленти, додека програмите за претприемачка обука и развој на мали бизниси се дизајнирани да ги искористат локалните

економски ресурси. Со зголемување на можностите за младите, Стратегијата се стреми да поттикне одржлив развој и да обезбеди дека тие гледаат иднина во земјата.

Ниските стапки на вработеност и економската неактивност претставуваат уште еден критичен предизвик. И покрај неодамнешните подобрувања, стапката на вработеност останува на само 45,6%⁴. Решавањето на ова бара насочени иницијативи за преквалификација и доквалификација на работната сила. Стратегијата се фокусира на проширување на пристапот до стручна обука во областите на раст како што се производството, административните услуги и зелената економија. Треба да се даде приоритет на субвенционираниите програми за обука за невработени лица, особено во новите индустрии. Овие мерки имаат за цел да ја подобрат вработливоста, да го стимулираат економското учество и да ја намалат долгорочната невработеност.

Рурално-урбаната поделба дополнително ги влошува нееднаквостите во образованието и можностите за вработување. Урбанизацијата и емиграцијата ги оставија руралните области испразнети, ограничувајќи го пристапот до основните услуги и програмите за образование на возрасни. Стратегијата ја нагласува важноста на премостување на овој јаз преку мобилни единици за образование на возрасни и дисперирани центри за обука, обезбедувајќи дека руралните заедници се вклучени во развојот на нацијата. Исто така, се препорачуваат хибридни програми за учење кои комбинираат онлајн настава и настава со физичко присуство, за да се надминат бариерите за учество за руралните ученици. Со справување со овие разлики, Стратегијата има за цел да промовира правичен пристап до можностите за образование на возрасни низ целата земја.

Придонесот на дијаспората е значајно економско богатство за државата, со дознаки од 400 милиони евра до 1,5 милијарди евра годишно⁵. Оваа Стратегија го препознава потенцијалот на овие средства да го поттикнат локалниот развој и предлага ангажирање на мрежи на дијаспората во програми за трансфер на вештини.

⁴ [The World Bank](#)

⁵ <https://www.balkanicaucaso.org/eng/Areas/North-Macedonia/North-Macedonia-and-emigration-an-eternal-issue-219177>

Професионалците во странство можат да придонесат со своето знаење и експертиза во локалните иницијативи, додека програмите за финансиска писменост може да помогнат да се максимизира продуктивното искористување на дознаките во образованието и економските активности. Ефективното искористување на овој ресурс ќе го зајакне локалниот економски раст и ќе ја намали зависноста од надворешна помош.

Конечно, Стратегијата одговара на предизвиците на намалувањето на населението преку градење на отпорност во рамките на образованието на возрасни. Како што населението се намалува и старее, од суштинско значење е да се создаде систем кој се прилагодува на овие демографски реалности. Се предлагаат програми за учење со повеќе генерации за да се поттикне размената на знаење помеѓу постарата и помладата популација. Понатаму, Стратегијата го нагласува интегрирањето на образованието за возрасни во националните политики за демографска отпорност, обезбедувајќи задоволување како на непосредните, така и на долгорочните потреби.

4.3. Бариери за учество во учењето на возрасните

Економски бариери

Главните бариери за учество во учење на возрасните во Северна Македонија произлегуваат од комбинација на економски, географски, институционални и социјални фактори кои ја ограничуваат пристапноста, достапноста и релевантноста. Економските ограничувања се значајна пречка, бидејќи многу возрасни не можат да си дозволат да учествуваат во образовните програми поради ограничената финансиска помош или субвенции. За оние во домаќинствата со ниски приходи, опортунитетните трошоци за приоритет на образованието пред заработувањето приход често се премногу високи. Дополнително, недоволното владино финансирање за инфраструктурата и програмите за образование на возрасни ги влошува овие финансиски бариери, правејќи ги можностите за учење недостапни за многумина.

Географски и инфраструктурни бариери

Географските и инфраструктурните предизвици дополнително го попречуваат учеството, особено за руралното население. Урбано-руралната поделба остава многу рурални области без соодветен пристап до даватели на образование за возрасни или центри за обука, а лошата транспортна инфраструктура го прави непрактично патувањето до урбаните центри за образование. Ова прашање го усложнува дигиталниот јаз, бидејќи ограничената интернет - конекција во руралните региони го ограничува пристапот до онлајн и хибридните можности за учење, кои се сè поважни во современото образование.

Недостаток на свест и мотивација

Недостатокот на свест и мотивација, исто така, спречува многу возрасни да се вклучат во доживотното учење. Свеста за достапните програми и нивните придобивки е особено ниска кај маргинализираните заедници, а општествените ставови честопати

“Недостаток на поддршка и мотивација за учениците: возрасните ученици често немаат доволно стимулации да се запишат и да останат во програмите за образование на возрасни.”

не го вреднуваат образованието за возрасни. Во некои случаи, културните норми го обесхрабруваат учеството, особено за постарите возрасни лица или жените во традиционалните заедници. Многу потенцијални учесници, исто така, сметаат дека учењето на возрасни е неважно за нивниот личен раст или за можностите за вработување, особено во областите со постојано висока невработеност.

Институционални и програмски бариери

Институционалните и програмските бариери дополнително придонесуваат за ниски стапки на учество. Нефлексибилната структура на многу програми им отежнува на вработените возрасни или старатели да го балансираат образованието со другите одговорности. Застарените наставни програми кои не успеваат да се усогласат со потребите на современиот пазар на труд ја намалуваат перцепцијата за вредност на образованието на возрасните, додека недостатокот на стандардизација меѓу давателите на услуги ја поткопува довербата во квалитетот на образованието и доделените акредитиви.

Валидација на неформално образование и искусственото (информално) учење

Валидацијата на претходното учење е исто така ограничена, што создава дополнителни пречки за потенцијалните ученици. Отсуството на стабилни механизми за препознавање на неформалното и искусственото учење ги обесхрабрува поединците да продолжат со понатамошно образование. Во новиот Закон за образование на возрасни се дава можност за валидација на неформалното и искусственото учење, но во оваа фаза, валидација може да вршат само акредитирани јавни установи за основно и средно образование.

Вклученост на работодавачите

Вклученоста на работодавачите е уште еден критичен предизвик. Многу работодавачи не сакаат да инвестираат во образование или обука за своите вработени, намалувајќи го пристапот до можностите за учење на возрасни поврзани со работата. Кога се нуди обука, таа често е фокусирана на непосредни, вештини на работното место, наместо на пошироки образовни иницијативи кои би можеле да го подобрат долгорочниот раст на кариерата.

Социјални и демографски предизвици

Конечно, социјалните и демографските предизвици, вклучително и стареењето на населението и емиграцијата на млади таленти, ги зголемуваат бариерите за образованието на возрасните. На постарите возрасни може да им недостига доверба во нивната способност да научат нови вештини, особено дигитални вештини, и често се исклучени од целните програми. Во меѓувреме, значителниот одлив на млади луѓе ја ограничува побарувачката за програми за образование на возрасни дизајнирани да ја надградат работната сила, особено во руралните региони.

Овие меѓусебно поврзани бариери ја нагласуваат потребата од повеќеслојни целни интервенции за подобрување на пристапноста, достапноста и релевантноста на образованието за возрасни во Северна Македонија. Решавањето на овие предизвици бара координирани напори од Владата, работодавачите, образовните институции и граѓанското општество за да се создаде поинклузивен и поефективен екосистем за учење на возрасни.

5. Клучни подрачја во фокус

За ефикасно усогласување со македонската демографска и социоекономска реалност, Стратегијата за образование на возрасни мора да вклучи цврсти рамки за валидација на неформално образование и искусвено учење, доживотно водство, иницијативи за информирање, како и развој на основни вештини. Овие елементи се клучни за поттикнување на инклузивноста, подобрување на пристапноста и подобрување на релевантноста на образованието за возрасни во справувањето со потребите на различните учесници.

5.1. Валидација на неформално образование и искусвено (информално) учење

Препознавањето и потврдувањето на неформалното и искусвеното учење се од суштинско значење за создавање достапни патеки на учење, особено во контекст каде што многу возрасни стекнуваат вештини надвор од формалното образование. Северна Македонија мора да воспостави инклузивна рамка за валидација која ќе препознава различни компетенции, ќе промовира еднаквост и ќе се усогласи со барањата на пазарот на трудот. Оваа рамка треба да даде приоритет на транспарентни и стандардизирани процеси за оценување на претходното учење и да ги вклучи засегнатите страни како што се образовните институции, работодавачите и организациите во заедницата.

Инвестициите во програмите за градење капацитети за проценувачите и советниците за валидација се неопходни за одржување на стандардите за висок квалитет. Понатаму, кампањите за подигање на јавната свест треба да ги истакнат придобивките од валидација за напредување во кариерата и личен развој, адресирање на скептицизмот и кај работодавците и кај потенцијалните учесници. Со тоа што ќе ја направи валидација широко достапна, Северна Македонија може да ги поттикне возрасните да ги формализираат своите вештини и знаења, со што ќе ја поттикне економската мобилност и социјалната вклученост.

5.2. Доживотно водство

Услугите за водство се камен-темелник на поддржувачкиот екосистем за образование за возрасни, што им помага на учесниците да се движат по различни патишта, да ги идентификуваат нивните образовни потреби и да ги надминат бариерите. Северна Македонија мора да го интегрира доживотното водство во политиките за образование на возрасни како фундаментална компонента, обезбедувајќи услугите да бидат достапни за поединците во текот на нивното учење.

Сеопфатните услуги за водство треба да вклучуваат персонализирано советување, совети за кариера и пристап до ресурси кои поддржуваат транзиции, како што се враќање на образованието или промена на кариерата. За да се постигне ова, од

клучно значење се инвестициите во професионалниот развој на советниците за водство, опремувајќи ги со ажурирани знаења за трендовите на пазарот на трудот, можностите за образование и техниките за советување. Дополнително, услугите за водство овозможени со технологија, како што се онлајн проценки на кариера и виртуелни платформи за советување, може да ја прошират поддршката на недоволно опслужените региони и население.

Паралелниот фокус на иницијативите за информирање и подигање на свеста ќе обезбеди потенцијалните учесници и работодавачи да ја препознаат вредноста на доживотното водство, промовирајќи поголем ангажман и користење на овие услуги.

5.3. *Достапност*

Ефективниот пристап е од витално значење за отстранување на бариерите за учество и осигурување дека програмите за образование на возрасни се достапни до различни популации, вклучувајќи ги и маргинализираните и руралните заедници. Стратегијата за образование на возрасни треба да ги нагласи напорите кои ги задоволуваат специфичните потреби на недоволно застапените групи, како што се поединци во руралните области, невработените и етничките малцинства.

Заедничкиот ангажман на заедницата е клучен за успешен пристап. Партнерствата со локални организации, невладини организации и работодавачи можат да помогнат во приспособувањето на програмите за задоволување на локалните потреби, поттикнувајќи доверба и учество. Стратегиите за дигитално вклучување се исто така клучни за премостување на дигиталниот јаз, особено во руралните области каде што пристапот до интернет може да биде ограничен. Обезбедувањето технолошки ресурси и обуката за дигитална писменост можат да помогнат да се зголеми ангажманот во можностите за онлајн учење.

"Дигитални иновации: Е-учењето и мобилните технологии можат да понудат флексибилен пристап до образованието, дури и во руралните области."

Оценувањето на влијанието на иницијативите за опфат е од суштинско значење за континуирано подобрување. Со следење на стапките на запишување и задржување во обуката меѓу целните групи, претставува можност за усовршување на националните стратегии за пристап за да ја максимизира ефективноста и инклузивноста.

5.4. *Основни вештини и дигитална писменост*

Стекнувањето на основни вештини – јазична писменост, математичка писменост и дигитална писменост – е фундаментално за да им се овозможи на возрасните целосно да учествуваат во општеството и на пазарот на трудот. Северна Македонија мора да даде приоритет на развојот на основните вештини како предуслов за пошироко доживотно учење и стекнување на трансверзални компетенции.

Јавното финансирање треба да се распредели за поддршка на достапни и флексибилни програми за основни вештини, особено за нискоквалификуваните и ранливите групи. Неформалното образование треба да игра централна улога во спроведувањето на овие програми, со фокус на контекстуалните и практичните методи на учење, усогласени со предизвиците и целите на учесниците од реалниот живот. Интегрирањето на развојот на основните вештини во формалните и

неформалните образовни системи ќе обезбеди континуитет и релевантност во сите фази на учење.

Напорите за идентификување и ангажирање на ранливите групи се критични. Услугите за достапност и поддршка мора да се справат со бариерите како што се финансиските ограничувања, ниската свест и недостатокот на мотивација, нудејќи приспособени решенија за да се задоволат потребите на овие групи. Партнерствата со работодавачите и организациите во заедницата може дополнително да ја подобрат испораката и влијанието на програмите за основни вештини.

5.5. Социјална вклученост и пристап за ранливите групи

Социјалното вклучување лежи во срцето на ефективните политики за образование на возрасните, чија цел е да се премостат празнините за оние кои традиционално се исклучени од можностите за учење. Во Северна Македонија, значителните напори мора да се фокусираат на маргинализираните заедници, вклучувајќи ги етничките малцинства, руралното население, групите со ниски приходи и лицата со попреченост. Потребни се приспособени стратегии за решавање на системските и културните бариери со кои се соочуваат овие групи.

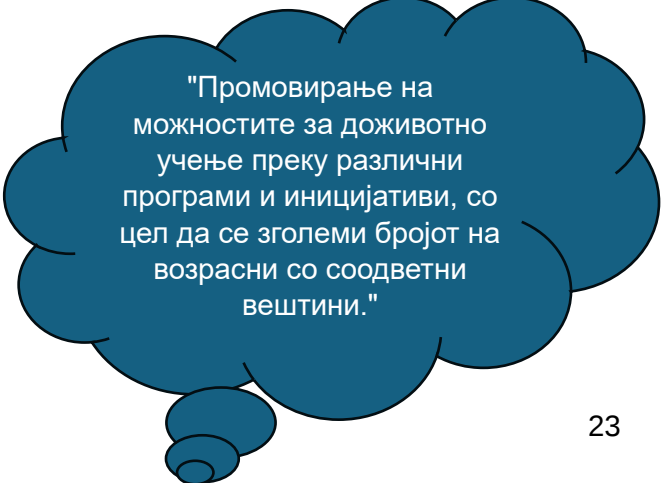
Политиките кои промовираат инклузивно образование треба да обезбедат сите возрасни учесници да можат да пристапат до програмите, без оглед на социоекономското потекло, географската локација или личните околности. Ова вклучува обезбедување финансиска помош, како што се субвенции или стипендии, и создавање флексибилни средини за учење кои одговараат на различни потреби. Мобилните единици за учење и иницијативите за дигитално вклучување можат да ги прошират можностите во руралните области и населението без соодветен пристап до образование, поттикнувајќи еднаквост во пристапот.

Дополнително, партнерствата со невладините организации, организациите во заедницата и локалните власти се клучни за идентификување и ангажирање на обесправените групи. Поголема е веројатноста, програмите дизајнирани со придонес од заедницата, да ги опфатат целните популации и да се справат со нивните специфични предизвици. Континуираната евалуација на напорите за инклузија, како што е следењето на учеството и стапките на успех меѓу маргинализираните групи, ќе им овозможи на креаторите на политиките да ги усовршат пристапите и да го максимизираат влијанието.

5.6. Доживотно учење и континуиран професионален развој

Доживотното учење мора да стане камен-темелник на образовниот систем за возрасни во Северна Македонија, поддржувајќи ги поединците во одржувањето на релевантноста на променливиот пазар на труд и унапредување на личниот раст. Континуираниот професионален развој игра витална улога возрасните да стекнат вештини што се потребни за да напредуваат во динамични економски и социјални средини.

Политиките треба да промовираат пристапни патеки за учење кои ќе им овозможат на возрасните повторно да

"Промовирање на можностите за доживотно учење преку различни програми и иницијативи, со цел да се зголеми бројот на возрасни со соодветни вештини."

влезат во образованието во која било фаза од животот. Ова вклучува интегрирање на флексибилни распореди, онлајн платформи за учење и пристапи засновани на компетентност во системот. Програмите за доживотно учење, исто така, мора да ја решат потребата од основни вештини, како што се дигиталната писменост и критичкото размислување, како и од напредни вештини усогласени со барањата на индустријата.

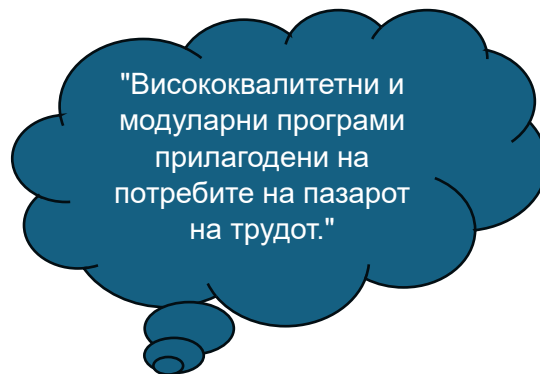
Иницијативите за континуиран професионален развој за вработените, особено во соработка со работодавачите, се клучни за подобрување на приспособливоста на работната сила. Владините стимулации за бизнисите кои инвестираат во усовршување на нивните вработени, како што се даночните бенефиции или кофинансираните шеми за обука, може да поттикнат широко усвојување на практиката за континуиран професионален развој за вработените. Понатаму, робустните рамки за валидација за неформално и искуствено учење ќе им овозможат на поединците да се стекнат со признавање на претходното искуство и вештини, поттикнувајќи култура на доживотно учење.

Развојот на доживотното учење бара и фокус на наставниците и обучувачите. Постојаниот професионален развој на обучувачите и советниците за образование на возрасните е од суштинско значење за да се осигура дека се здобиле со современи андрагошки алатки и разбирање на трендовите на пазарот на трудот. Поддршката на едукаторите не само што го подобрува квалитетот на наставата, туку и гарантира дека системот останува прилагодлив на новите предизвици.

6. Алатки и механизми

6.1. Микропотврди и модуларни патеки за учење

Микропотврдите нудат динамичен и трансформативен пристап кон образованието и професионалниот развој. Со обезбедување на практична, флексибилна рамка за стекнување вештини, тие им овозможуваат на учесниците да останат агилни и подготвени за иднината. Со силна поддршка на политиките и усогласување со стратешките рамки, микропотврдите се подготвени да ги преобликуваат системите за образование и работна сила, обезбедувајќи поединците и општествата да се прилагодат на предизвиците на современиот свет.

Микропотврдите не се само модерна образовна иновација; тие се длабоко поврзани со стратешките рамки дизајнирани да го поттикнуваат доживотното учење, инклузивноста и приспособливоста на пазарот на трудот. Европската агенда за вештини, на пример, го нагласува доживотното учење и усовршувањето, области во кои микропотврдите играат клучна улога. Со овозможување на поединците брзо да се здобијат и да покажат нови вештини, микропотврдите помагаат да се одговори на побарувачката за експертиза во областите како што се дигиталната писменост, одржливоста и новите технологии. Тие исто така обезбедуваат модуларен пристап кон учењето, дозволувајќи им на поединците прогресивно да ги градат своите групи на вештини. Оваа флексибилност им помага на учениците да се справат со променливите барања на пазарот на трудот, истовремено поттикнувајќи го професионалниот раст.

Европската агенда за учење на возрасни нагласува како микропотврдите им користат на возрасните учесници нудејќи практичен и пристапен пат до образование и валидација на вештини. Многу возрасни стекнуваат вредни вештини преку неформални или информални искуства, а микропотврдите обезбедуваат структуриран начин за препознавање и потврдување на овие компетенции. Тие, исто така, го прават учењето поинклузивно нудејќи пократки, фокусирани програми приспособени на индивидуалните можности. За возрасните кои имаат повеќе обврски како работата, семејството и другите обврски, овој пристап е особено поволен, олеснувајќи го освежувањето или проширувањето на нивните вештини без обврска да посетуваат традиционални образовни програми.

Европската Унија презеде проактивни чекори за поддршка и стандардизирање на употребата на микропотврди. Преку Препораката на Советот за микропотврдите, ЕУ го промовира нивното усвојување и признавање низ земјите-членки. Оваа

иницијатива гарантира дека микропотврдите се широко прифатени и ценети и од образовните системи и од пазарот на трудот. Со поттикнување на оваа усогласеност, ЕУ има за цел да ги премости празнините во вештините, да го поттикне доживотното учење и да им помогне на поединците да напредуваат во конкурентна глобална економија.

Елементи на екосистемот за микропотврди

1. Клучни чинители

- Учесници
 - Поединци кои сакаат да стекнат нови вештини или да ги потврдат постоечките компетенции за личен и професионален развој. Тие се примарни корисници на микропотврдите.
- Образовни институции
 - Понудувачите на услуги за образование на возрасните кои дизајнираат, нудат и доделуваат микропотврди. Овие институции гарантираат дека микропотврдите ги исполнуваат академските стандарди и барањата на индустријата.
- Работодавачи
 - Компании и организации кои ги препознаваат и вреднуваат микропотврдите како доказ за специфични вештини и компетенции. Работодавачите исто така може да соработуваат во создавањето на микропотврди за да се задоволат потребите на индустријата.
- Влада и регулаторни тела
 - Субјекти кои ги поставуваат политиките, стандардите и регулативите за микропотврди, за да обезбедат квалитет и конзистентност. Тие играат улога во акредитацијата и финансирањето.
- Индустрија и професионални здруженија
 - Организации кои ги дефинираат индустриските стандарди и компетенции, често соработувајќи со образовните институции за да создадат релевантни микропотврди.
- Технолошки даватели на услуги
 - Компании кои нудат платформи и алатки за креирање, доделување и потврдување на микропотврди. Ова вклучува системи за управување со учење, издавачи на дигитални значки и провајдери на блокчејн технологија.
- Тела за акредитација и сертификација
 - Организации кои обезбедуваат акредитација и сертификација за микропотврди, под услов да ги исполнуваат специфичните стандарди за квалитет и да бидат признаени во индустријата.

2. Процеси и практики

- Изработка на програми
 - Процес на соработка кој вклучува едукатори, индустриски експерти и тела за акредитација за дизајнирање курсеви за микропотврди кои ги задоволуваат потребите на пазарот и академските стандарди.
- Методи на испорака

- Различни методи, вклучувајќи онлајн курсеви, комбинирано учење и работилници со лично присуство. Флексибилните и достапни форми се клучни за да се задоволат различните потреби на возрасните учесниците.
- Оценување и евалуација
 - Робусни механизми за проценка и оценување на компетенциите на учесниците, вклучувајќи практични проекти, испити, рецензии и дигитални портфолија.
- Издавање на потврди
 - Процес на доделување микропотврди, често преку дигитални значки кои лесно може да се споделат на професионалните мрежи и да се потврдат преку безбедни технологии како блокчејн.
- Препознавање, валидација и преносливост
 - Обезбедување на признавање на микропотврдите низ различни сектори и региони, што овозможува преносливост и спојување со поголеми квалификации или напредување во кариерата.

3. Технолошка инфраструктура

- Системи за управување со учењето
 - Платформи за доставување содржина на курсот, следење на напредокот и олеснување на комуникацијата помеѓу учесниците и инструкторите.
- Системи за дигитални ознаки
 - Алатки за издавање и управување со дигитални беџови, кои претставуваат заработени микропотврди. Овие системи често се интегрираат со социјалните медиуми и професионалните мрежи за лесно споделување.
- Анализа на податоци
 - Алатки за анализирање на податоците од учесникот, проценка на ефективност на микропотврди и обезбедување увид за постојано подобрување.

4. Политики и регулаторна рамка

- Стандарди и упатства
 - Политики и насоки поставени од образовните и професионалните тела за да се обезбеди квалитетот и релевантноста на микропотврдите.
- Процеси на акредитација
 - Процедури за акредитација на програми за микропотврди за да се обезбеди дека ги исполнуваат утврдените стандарди.
- Финансирање и стимулации
 - Владино и организациско финансирање за поддршка на развојот и прифаќањето на микропотврди. Стимулации за учесниците и работодавачите да се вклучат во програми за микропотврди.

5. Динамика и трендови на пазарот

- Побарувачка за вештини
 - Зголемената потреба за специфични вештини и компетенции на пазарот на труд ја поттикнува побарувачката за микропотврди.
- Доживотно учење
 - Зголемен акцент на континуираното учење и усовршување во текот на кариерата.
- Ангажирање на работодавачот

- Активно вклучување на работодавачите во креирањето и признавањето на микропотврдите за да се обезбедат дека ги задоволуваат потребите на индустријата.
- Глобализација и мобилност
 - Потребата за потврди кои се препознаваат и вреднуваат низ различни региони и индустрии, олеснувајќи ја глобалната мобилност на работниците.

6.2. Индивидуални сметки за учење

Индивидуалните сметки за учење се иновативен систем дизајниран да го подобри личниот и професионалниот раст преку обезбедување на поединци со средства или кредити за трошење на образование и обука. Овие персонализирани сметки им даваат на луѓето автономија да избираат можности за учење или кариерно водство што се усогласува со нивните цели во кариерата и личните интереси, нудејќи приспособен пристап за развој на вештини.

Европската Унија покажа силна поддршка за политиката за индивидуални сметки за учење преку Препораката на Советот за индивидуални сметки за учење. Овој предлог се залага за создавање и проширување на индивидуалните сметки за учење за да им се даде на поединците поголема контрола врз нивните патеки на учење. Со охрабрување на земјите-членки да ги усвојат или да ги подберат индивидуалните сметки за учење, ЕУ има за цел да промовира континуиран развој на вештини, осигурувајќи дека граѓаните се подобро обучени за да напредуваат во економскиот и социјален пејзаж кој брзо се развива.

Индивидуалните сметки за учење се длабоко поврзани со стратешките рамки кои даваат приоритет на доживотното учење и приспособливоста. Во рамките на Европската агенда за вештини, индивидуалните сметки за учење придонесуваат за поттикнување на културата на зајакнување и флексибилност. Со овозможување на поединците директен пристап до ресурсите за надградба и доусовршување на вештините, индивидуалните сметки за учење им овозможуваат на луѓето да се прилагодат на промените на пазарот на трудот. Ова е особено клучно во секторите кои доживуваат значителни трансформации поради дигитализацијата или транзицијата кон зелена економија, каде насочената поддршка е од суштинско значење за да им се помогне на работниците да се справат со новите барања.

Индивидуалните сметки за учење промовираат поголемо учество во образованието на возрасни, што е од суштинско значење во Европската агенда за учење на возрасни. Со намалување на финансиските бариери, индивидуалните сметки за учење ги охрабруваат возрасните да се вклучат во активности за учење што инаку нема да си ги дозволат. Овој персонализиран механизам за финансирање, исто така, гарантира дека доживотното учење е подостапно, особено за ранливите групи кои често се соочуваат со дополнителни предизвици во следењето на образованието и обуката.

6.3. Мрежи и партнерства за учење на возрасните

Улогата на професионалните мрежи во унапредувањето на учењето на возрасните

Професионалните мрежи играат клучна улога во градењето на средина за соработка и иновативност меѓу практичарите за образование на возрасните. Овие мрежи дејствуваат како платформи за споделување ресурси, размена на знаења и

справување со заеднички предизвици, со што се поттикнува културата на постојано подобрување и заемно учење.

Заедниците од праксата⁶ во рамките на овие мрежи ја олеснуваат поддршката од колегите, каде што едукаторите можат да бараат совет, да споделуваат успеси и заеднички да ги решаваат предизвиците. Со поврзување на професионалците по дисциплини и региони, мрежите поттикнуваат ширење на нови идеи, усвојување на иновативни наставни практики и развој на креативни решенија за итни прашања во образованието за возрасните.

Професионалните мрежи исто така го промовираат тековниот професионален развој на наставниците и обучувачите за унапредување на учењето на возрасните. Нудејќи пристап до најновите истражувања, технолошкиот напредок и развојот на политиките, овие мрежи обезбедуваат практичарите да бидат способни да ги задоволат растечките потреби на учесниците и пазарите на трудот. Дополнително, мрежите обезбедуваат можности за заеднички проекти, како што се развој на наставни програми и дизајн на програми, кои го поттикнуваат создавањето висококвалитетни образовни ресурси.

Мрежите како застапници за политика и градење заедница

Покрај нивната улога во професионалниот развој, мрежите се витални застапници за промена на политиките и социјално вклучување во унапредување на учењето на возрасните. Со засилување на колективниот глас на наставниците и обучувачите, тие влијаат на дискусиите за политиките, обезбедуваат финансирање за иницијативите за образование на возрасни и се залагаат за еднаков пристап до можностите за учење. Мрежите исто така ги поттикнуваат практичарите, намалувајќи ја изолацијата и промовирајќи заедничко чувство за цел.

Преку активен ангажман во проекти за застапување и соработка, мрежите придонесуваат за пошироката мисија на образованието за возрасни - зајакнување на поединците и градење еластични, инклузивни заедници. Овој холистички пристап осигурува дека унапредувањето на учењето на возрасните останува динамично, одговорно и влијателно поле, кое постојано се прилагодува на потребите на неговите различни учесници и засегнати страни.

Со прифаќање на рецензијата од колегите и професионалните мрежи, практичарите и институциите во образованието на возрасните можат да ја искористат моќта на колективното знаење, да ги усовршат своите методологии и да придонесат за образовен систем кој постојано дава висококвалитетни, инклузивни и резултати ориентирани кон учесникот.

⁶ Заедница од пракса претставува група на поединци кои споделуваат заеднички интерес, професија или област на експертиза и се здружуваат со цел размена на знаење, соработка и учење едни од други за унапредување на своите вештини и практики.

7. Обезбедување квалитет и акредитација

7.1. Верификација на програми и акредитација на понудувачи на услуги – моментална состојба на образованието на возрасните

Центарот за образование на возрасни, во соработка со Министерството за образование и наука, игра клучна улога во одржувањето и унапредувањето на квалитетот на образованието на возрасните во Северна Македонија. Ова се постигнува преку верификација на посебни програми за образование на возрасни (неформално образование) и акредитација на даватели на услуги кои ги спроведуваат овие програми.

Процес на верификација на програмата:

Давателите на услуги кои се заинтересирани да понудат посебни програми за образование на возрасни мора да поднесат формално барање до ЦОВ. Ова барање внимателно го разгледува тричлена комисија составена од:

- еден претставник од ЦОВ;
- двајца надворешни експерти со релевантна експертиза во соодветната област.

Комисијата ја оценува програмата за да се осигура дека ги исполнува воспоставените критериуми за квалитет во согласност со соодветен стандард.

Акредитација на провајдери:

Штом програмата ќе биде потврдена, давателот поминува низ процес на акредитација за да се осигура дека го поседува потребниот капацитет за ефективно да ја испорача одобрената програма. По успешното завршување на процесот на акредитација, давателот е овластен за период на од пет години да:

- Ги имплементира верифицираните програми.
- Издаде сертификати признати од државата на учесниците кои успешно ги завршиле програмите.

Мониторинг и обезбедување квалитет:

Во текот на петгодишниот период на верификација, ЦОВ врши редовен мониторинг на акредитираните даватели на услуги за да обезбеди усогласеност со стандардите и квалитетот на испораката на програмата. Овој надзор го зајакнува интегритетот и доверливоста на образованието за возрасни во земјата.

Опсег на верификација:

Секоја година, се проверуваат приближно 100 посебни програми за образование на возрасни, што ги истакнува напорите посветени на обезбедување робустен и динамичен систем за образование на возрасни.

7.2. Мерки за континуирано подобрување на квалитетот – насоки за иднината

Зајакнување на мониторингот и евалуацијата со фокус на довербата и соработката

Ефективното следење и евалуацијата се клучни за обезбедување висококвалитетно образование за возрасни. Сепак, овие процеси мора да постигнат рамнотежа помеѓу одржувањето ригорозни стандарди и поттикнувањето на соработка, заснована на доверба меѓу државните учесници и давателите на услуги.

Треба да се спроведуваат редовни контроли за да се процени работата на акредитираните даватели на услуги и да се обезбеди усогласеност со воспоставените стандарди. Овие проценки мора да бидат транспарентни, фер и конструктивни, избегнувајќи непотребна бирократија која може да ги обесхрабри иновациите или да ги оптовари давателите на услуги.

Од суштинско значење е градењето доверба меѓу Центарот за образование на возрасни, Министерството за образование и наука и давателите на услуги. Колаборативниот пристап кој го гледа мониторингот како партнерство наместо полициски механизам ќе ги охрабри давателите на услуги активно да се вклучат во процесот на обезбедување квалитет.

Механизмите за повратни информации исто така треба да го нагласат ова партнерство. Редовното собирање сознанија од учесниците, давателите на услуги и работодавачите не само што ќе обезбеди релевантност и ефективност на програмите, туку ќе покаже и посветеност за постојано подобрување и взаемно почитување.

За да се подобрат долгорочните резултати, рамката за евалуација треба да вклучува *проценки на влијанието, мерејќи како образованието на возрасни придонесува за вработливоста и личниот развој на учесниците.* Овие проценки ќе обезбедат вредни податоци за рафинирање на политиките, истовремено засилувајќи ја заедничката посветеност на квалитетот и довербата.

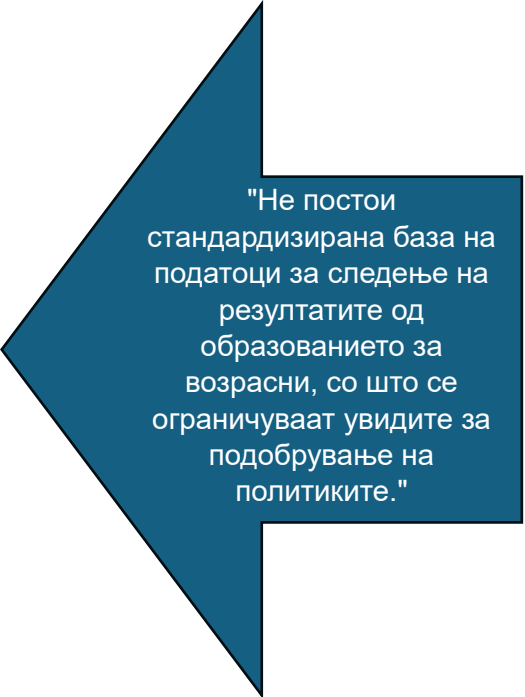
8. Следење и евалуација

8.1. Собирање податоци и предвидување на пазарот на трудот

Императивот на креирање политики засновани на податоци

Во сè покомплексен и меѓусебно поврзан свет, ефективното креирање политики бара повеќе од интуиција или традиција – бара цврста основа на податоци. За Северна Македонија, каде што економската трансформација и приспособливоста на работната сила се клучни приоритети, креирањето политики засновани на податоци е од суштинско значење за поттикнување на просперитетна Стратегија за образование на возрасни. Со искористување на податоците, креаторите на политики можат да ги идентификуваат новите трендови, да ги разберат потребите на работната сила и да креираат политики кои проактивно реагираат на предизвиците и можностите.

Донесувањето одлуки засновано на податоци овозможува јасен пристап заснован на докази за справување со прашања како што се неусогласеноста на вештините, невработеноста и развојот на работната сила. Тоа им овозможува на креаторите на политиките да се движат подалеку од претпоставките, користејќи информации во реално време за да ги проценат потребите на индустриите и работниците. За Северна Македонија, со нејзината посветеност да се усогласи со европските стандарди и да го поттикне економскиот раст, прифаќањето на овој пристап обезбедува ефикасно распределување на ресурсите и максимизирање на резултатите. Исто така, се препорачува Северна Македонија редовно да учествува во студиите на OECD за PIAAC, како и во анкетите за образованието на возрасните на Евростат за да се додаде транспарентност и споредливост.

"Не постои стандардизирана база на податоци за следење на резултатите од образованието за возрасни, со што се ограничуваат увидите за подобрување на политиките."

Улогата на предвидувањето и прогнозирањето на пазарот на трудот

Предвидувањето на трендовите на пазарот на трудот е камен-темелник на креирањето политики засновани на податоци. Во Северна Македонија, каде што економските сектори претрпуваат брза трансформација поради глобализацијата, дигитализацијата и притисоците од зелената транзиција, способноста да се предвидат потребите на пазарот на трудот е поклучна од кога било.

Прогнозирањето вклучува анализа на податоци за да се предвидат идните работни трендови, да се идентификуваат потребите од вештини и соодветно да се подготви работната сила. На пример, како што индустриите се повеќе ги прифаќаат дигиталните технологии, побарувачката за ИТ и технолошки професионалци продолжува да расте. Со рано идентификување на ваквите трендови, креаторите на

политиките во Северна Македонија можат да инвестираат во програми за образование на возрасни кои се усогласуваат со идните потреби на пазарот на трудот, овозможувајќи работната сила да стекне вештини кои ќе останат релевантни и барани.

Предвидувањето, исто така, помага да се ублажат ризиците поврзани со економските нарушувања. Со проактивно справување со потенцијалниот недостиг или вишок на вештини, Северна Македонија може да изгради отпорност на својот пазар на труд, осигурувајќи дека работниците се подготвени и за можностите и за предизвиците што претстојат.

Важноста на статистиката на пазарот на трудот

Сигурните и сеопфатни статистики ја формираат основата на ефективните политики на пазарот на трудот. Барометрите на пазарот на трудот и статистичките алатки обезбедуваат критички увид во стапките на вработеност, јазовите во вештините и трендовите во индустријата. Развивањето робустни механизми за собирање и анализа на такви податоци е од витално значење за усогласување на македонската Стратегија за образование на возрасните со потребите на реалниот свет.

Статистиката на пазарот на трудот им помага на креаторите на политиките да идентификуваат кои сектори растат, кои опаѓаат и каква обука или преквалификација е потребна за да се прилагодат на овие промени. На пример, податоците за стапките на невработеност и слободните работни места можат да откријат неусогласеност помеѓу квалификациите на работниците и потребите на работодавачите, насочувајќи ги целните интервенции.

Барометрите за образование за возрасни, како дополнителна алатка, обезбедуваат детални увиди во стапките на учество, демографијата и резултатите од програмите за образование и обука. Овие барометри се особено вредни за следење на ефективноста на политиките за образование на возрасните, осигурувајќи дека допираат до маргинализираните групи и придонесуваат за намалување на нееднаквостите во пристапот до образование и можностите за вработување.

Национална Стратегија за образование на возрасните базирана на податоци

За да создаде функционална и влијателна Стратегија за образование на возрасните, Северна Македонија мора да ги вгради принципите засновани на податоци во својата рамка за креирање политики. Ова вклучува не само собирање и анализа на податоци туку и поттикнување култура на донесување одлуки базирани на докази.

Инвестициите во статистичката инфраструктура и информациските системи на пазарот на труд се критични. Северна Македонија може да има корист од усвојувањето напредни методи за собирање податоци, користење на дигитални платформи и соработката со засегнатите страни од приватниот сектор за собирање сеопфатни податоци за пазарот на трудот.

Дополнително, интегрирањето на алатките за предвидување во планирањето на образованието на возрасните ќе ѝ овозможи на земјата да предвиди и да се подготви за идните трендови. На пример, ако проекциите укажуваат на раст во секторите на зелена енергија, програмите за образование на возрасните, можат да дадат приоритет на обуката за технологии за обновлива енергија и одржлива практика.

Конечно, креирањето политики управувано од податоци ја подобрува одговорноста и транспарентноста. Со користење на мерливи индикатори за да се оцени успехот на иницијативите за образование на возрасните, Северна Македонија може да го покаже влијанието на нејзините политики врз засегнатите страни, поттикнувајќи доверба и поттикнувајќи континуирано подобрување.

Усогласување со европските стандарди

Аспирациите на Северна Македонија да се усогласи со стандардите на Европската Унија го прават креирањето политики засновани на податоци не само потреба, туку и стратешка предност. Европската агенда за вештини и другите рамки на ЕУ ја нагласуваат важноста на податоците, предвидувањето и инклузивните политики за поттикнување на економската отпорност и раст.

Со градење на Стратегија за образование на возрасните фокусирана на податоци, Северна Македонија се позиционира како нација што размислува напред, подготвена да одговори на предизвиците на современиот пазар на труд. Оваа усогласеност, исто така, го зајакнува напредокот кон поголема интеграција со системите на ЕУ, покажувајќи ја нејзината посветеност за владеење базирано на докази и одржлив развој.

8.2. Периодичени прегледи и циклуси на повратни информации

Улогата на периодичните прегледи во креирањето политики засновани на податоци

Во контекст на динамичен пазар на трудот и образовни потреби кои се зголемуваат, периодичниот преглед игра клучна улога во осигурувањето дека политиките засновани на податоци остануваат релевантни и ефективни. За Стратегијата за образование на возрасни во Северна Македонија, ова значи воспоставување редовни интервали за проценка и прилагодување на иницијативите врз основа на ажурираните податоци, новите трендови на пазарот на труд и повратните информации од засегнатите страни.

Вградувањето на периодични прегледи во Стратегијата за образование на возрасните може да ја подобри приспособливоста. Како што се забрзуваат глобалните трендови како што се дигитализацијата и зелената транзиција, способноста за навремено ревидирање на политиките гарантира дека програмите за образование на возрасните остануваат усогласени и со тековните и со очекуваните потреби на пазарот на трудот.

Циклуси на повратни информации како механизам за континуирано подобрување

Циклусите на повратни информации се од суштинско значење за создавање на одговорна и одржлива Стратегија за образование на возрасните. Во циклусот за повратни информации, информациите од засегнатите страни, резултатите од програмата и статистиката на пазарот на трудот систематски се собираат, анализираат и се враќаат назад во процесот на креирање политики. Овој итеративен пристап промовира континуирано подобрување, осигурувајќи дека политиките се развиваат заедно со променливите околности.

Циклусите на повратни информации исто така се потпираат на ефективно собирање и дисеминација на податоци. Барометрите на пазарот на трудот и статистиката за образование на возрасни играат клучна улога во овој систем, обезбедувајќи квантитативни податоци кои ги надополнуваат квалитативните повратни информации од засегнатите страни. Заедно, овие извори на информации им овозможуваат на

креаторите на политиките да развијат сеопфатно разбирање за екосистемот на образование на возрасните.

Интеграција на периодичните прегледи и циклусите на повратни информации

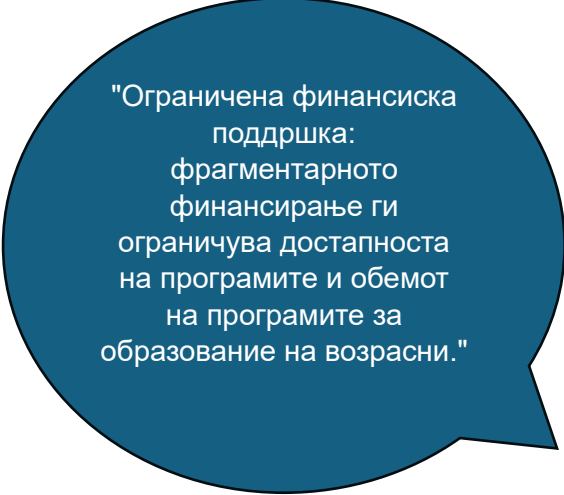
Комбинацијата на периодични преглед и циклуси на повратни информации создава моќна рамка за приспособливо и ефективно креирање политики. Во Стратегијата за образование на возрасните на Северна Македонија, овие механизми треба да бидат тесно интегрирани за да се обезбеди усогласување помеѓу целите на политиката, реалноста на пазарот на трудот и потребите на учесниците.

Периодичните прегледи обезбедуваат структурирани моменти за анализа на долгорочните трендови и влијанијата на политиките, додека циклусите на повратни информации обезбедуваат прилагодувањата да може да се прават континуирано, дури и помеѓу периодите на формални прегледи.

9. Финансирање на образованието на возрасните

Премостување на јазот во финансирањето на образованието за возрасни: повик за еднакви инвестиции

Во Северна Македонија, нееднаквостите во јавното финансирање на давателите на услуги за образование на возрасните претставуваат значаен предизвик за градење

"Ограничена финансиска поддршка: фрагментарното финансирање ги ограничува достапноста на програмите и обемот на програмите за образование на возрасни."

цврста, инклузивна и конкурентна работна сила. Додека формалните даватели на услуги за образование на возрасните добиваат државна поддршка, други се потпираат на самофинансирање од страна на учесниците или придонеси од НВО и организации за добра волја, создавајќи нерамноправно поле за игра. Овој диспаратет несразмерно ги погодува ранливите групи, како што е ромската популација, на кои често им недостасуваат финансиски средства за пристап до можностите за надградба или дообука. Изедначувањето на јавното

финансирање на образованието на возрасните не е само прашање на правичност, туку и стратешки императив за економскиот и социјалниот напредок на нацијата.

Економски раст и конкурентност на работната сила

Подеднаквото инвестирање во давателите на услуги за образование на возрасните е од суштинско значење за зајакнување на квалификувана работна сила која може да го поттикне економскиот раст. Соодветно финансираните програми помагаат да се реши неусогласеноста на вештините, осигурувајќи дека работниците се подготвени да ги задоволат потребите на пазарот во критичните сектори, како што се ИКТ, зелената енергија и здравствената заштита. Добро образувана работна сила значи повисоки плати, зголемени даночни приходи и поголема продуктивност. Ова, пак, поттикнува економска динамика и иновации.

Покрај тоа, малите и средните претпријатија, кои го формираат столбот на македонската економија, имаат значителна корист од подобро обучен кадар. Со стекнување на поединците со претприемачки и технички вештини, програмите за образование на возрасните можат да ги поддржат растот и конкурентноста на малите и средните претпријатија, директно придонесувајќи за националниот економски развој.

Усогласување со целите за пристапување во ЕУ

Еднаквото финансирање на давателите на услуги за образование на возрасните се усогласува со македонските аспирации за интеграција во ЕУ. Европската Унија ги нагласува доживотното учење и правичниот пристап до образованието како клучни столбови на економската и социјалната кохезија. Осигурувајќи дека сите даватели на образование на возрасни се соодветно финансирани, Северна Македонија ја

покажува својата посветеност на овие принципи и го зајакнува процесот на пристапување во ЕУ.

Дополнително, квалификуваната работна сила со признаени квалификации ја подобрува мобилноста на европскиот пазар на труд. Оваа интеграција ги зајакнува економските врски и создава можности за македонските работници да учествуваат целосно на пазарите на ЕУ, од што имаат корист и поединците и нацијата како целина.

Намалување на трошоците за социјална помош

Инвестирањето во образованието на возрасните ја намалува зависноста од системите за социјална заштита давајќи им можност на поединците да стекнат вештини што се потребни за обезбедување стабилно вработување. Ова е особено важно за маргинализираните групи, како што се Ромите, кои се соочуваат со значителни економски бариери за учество. Со подеднакво финансирање на давателите на услуги за образование на возрасните, Владата може да создаде патеки за овие лица да влезат во работната сила, намалувајќи ги стапките на невработеност и зависноста од програмите за социјална помош.

Пошироките социјални бенефиции се подеднакво привлечни. Програмите за образование на возрасните кои допираат до обесправените заедници промовираат инклузија и помагаат да се премостат економските и социјалните поделби, унапредувајќи ги националните цели за еднаквост и кохезија.

Зајакнување на флексибилноста и приспособливоста

Како што Северна Македонија преминува кон дигиталните и зелените економии, добро финансираниот систем за образование на возрасните е од клучно значење за да им помогне на работниците да се прилагодат на овие промени. Јавното финансирање осигурува дека провајдерите можат да понудат обука во областите кои се појавуваат, како што се обновливите извори на енергија и дигиталните технологии, подготвувајќи ја работната сила за барањата на утрешнината.

Еднаквото финансирање, исто така, ја подобрува економската отпорност овозможувајќи им на работниците ефективно да одговорат на технолошкиот напредок и промената на барањата на пазарот на трудот. Оваа приспособливост е клучна за одржување на стабилна и конкурентна економија во време на брзи промени.

Подобрено национално здравје и благосостојба

Образованието има големо влијание врз јавното здравје и социјалната кохезија. Програмите за образование на возрасните кои обезбедуваат знаења за здравствениот менаџмент, исхраната и подобрувањето на начинот на живот можат да доведат до подобри здравствени резултати, намалувајќи ги трошоците на Владата за здравствена заштита.

Понатаму, образованието го поттикнува ангажманот на заедницата и социјалната кохезија. Со поддршка на различни даватели на услуги за образование на возрасните, Владата може да ја зајакне социјалната структура, создавајќи ангажирани и информирани граѓани кои активно придонесуваат за нивните заедници.

Глобална конкурентност и странски инвестиции

Квалификуваната работна сила е магнет за странски инвестиции. Еднаквото финансирање на образованието на возрасните гарантира дека сите провајдери можат да придонесат за изградба на огромна база со таленти што ги исполнуваат меѓународните стандарди, правејќи ја земјата поатрактивна за глобалните инвеститори.

Со негување на високо обучена работна сила, Северна Македонија се позиционира како конкурентен играч на глобалниот пазар. Оваа инвестиција ја подобрува способноста на нацијата да учествува во меѓународната трговија и иновациите, поттикнувајќи долгорочен економски раст.

Позитивен поврат на инвестицијата

Земјите ширум светот покажаа дека инвестициите во образованието на возрасните даваат значителни економски и социјални придобивки. Придобивките во вработувањето, продуктивноста и социјалната благосостојба често далеку ги надминуваат почетните трошоци. За Северна Македонија, еднаквото финансирање за давателите на услуги за образование на возрасните не претставува само трошок, туку стратешка инвестиција во иднината на нацијата.

Долгорочните заштеди од намалената зависност од социјалната помош, повисоките даночни приходи и подобреното јавно здравје дополнително го оправдуваат овој трошок. Повратот на инвестицијата во образованието на возрасните не е само мерлив, туку и трансформативен, нудејќи придобивки кои се прошируваат низ генерации.⁷

⁷Додаток Студија на случај: Финска

10. План за имплементација

10.1. Акционен план со клучни индикатори за успешност

Цел	Активност	Клучни индикатори	Носители	Временска рамка
1 Зголемување на учеството на возрасните во доживотно учење и инклузивност	Промотивни настани за подигање на свеста за доживотното учење и валидација на неформално образование и информално учење (валидација)	35% учество на возрасната популација во образованието на возрасните ⁸	Министерство за образование и наука (МОН), ЦОВ, АВРСМ, Министерство за економија и труд, невладини организации	2025–2030
	Партнерство помеѓу невладините организации, центрите за локален развој и локалните власти за пристап до маргинализираните групи.	20% од учесниците да се од ранливи категории	Локални самоуправи, невладини организации, центри за локален развој, АВРСМ, МЕТ, МСПДМ	2025–2030
	Развивање флексибилни можности за учење	Зголемено учеството на возрасните над 50 години на 20%. ⁹	Установи или институции за образование на возрасните	2025–2030
2. Подобрување на достапноста на образованието за возрасни	Подобрување на достапноста до образование за возрасни во региони кои се помалку вклучени во образовните процеси на	Достапност на образованието на возрасните во сите општини	МОН, Локални самоуправи, ЦОВ, АВРСМ	2025–2030

⁸ [Adult Education Survey 2022, State Statistical Office](#)

⁹ [Adult Education Survey 2022, State Statistical Office](#)

Цел	Активност	Клучни индикатори	Носители	Временска рамка
	возрасните			
	Формирање на образовни мобилни тимови во региони со ограничен пристап до образование на возрасните	Достапноста до образовни програми во недоволно развиените области да се зголеми за 20%	МОН, Приватен сектор, невладин сектор, ЦОВ	2027–2030
3. Унапредување на обуките поврзани со вработување и претприемачко учење	Соработка со компаниите за развивање на обуки усогласени со потребите пазарот на трудот	Учеството во обуките кои водат кон стекнување на квалификација да се зголеми на 60%	Стопански комори, работодавачи, установи или институции за образование на возрасните, МЕД, АВРСМ	2025–2030
	Промовирање претприемачки обуки, вклучително и бизнис менаџмент и креирање на стартапи	40% од програмите за образование на возрасните да содржат модул за претприемништво	Бизнис инкубатори, установи или институции за образование на возрасните, стопански комори, АВРСМ, АППРСМ, МЕТ	2025–2030
	Вклучување на практична обука и обука на работно место во програмите за образование на возрасните	Стапките на самовработување на лицата што се стекнале со сертификат се зголемуваат за 20%.	Работодавачите, установи или институции за образование на возрасните, АППРСМ, АВРСМ	2026–2030
4. Развивање сеопфатна рамка за валидација на неформалното образование и информалното учење	Проширување на можноста за акредитација на валидација	Унапреден систем за валидација	МОН, ЦОВ	2028–2030
	Обука на кадарот за валидација	Целосно обучен кадар за валидација во акредитираните понудувачи на	Понудувачи на услуги за валидација, ЦОВ	2025–2030

Цел	Активност	Клучни индикатори	Носители	Временска рамка
		услуги		
	Подигање на свеста за придобивките од валидацијата кај возрасната популација и работодавачите	Реализација на промотивни активности	Работодавачи, МОН, ЦОВ, АВРСМ	2025–2030
5. Зголемување на финансиската поддршка на обеазованието на возрасните	Зголемување на државното финансирање на обуки за образование на возрасните	Државното финансирање двојно да се зголеми	МОН, Министерството за финансии	2025–2030
	Воведување финансиска помош и субвенции за валидација за ученици со ниски приходи	Достапноста на финансиската помош тројно да се зголеми	Влада, невладини организации, донатори	2025–2030
	Воспоставување јавно-приватно партнерство за кофинансирање иницијативи за образование на возрасните	Партнерствата кофинансираат 20% од обуките	Приватен сектор, МОН, понудувачи на образование на возрасни	2026–2030
6. Примена на иновации и дигитална трансформација	Промовирање на онлајн и хибридни програми за образование на возрасните	40% од обуките за образование на возрасните да се достапни онлајн	ЦОВ, понудувачи на услуги	2025–2030
	Имплментација на виртуелни пултови за помош за онлајн учесници	Стапките на задоволство за онлајн ученици достигнуваат 70%	ЦОВ, МДТ, понудувачи на услуги	2028–2030
7. Професионален развој на кадарот за образование на	Континуирана обука на кадарот за образование на	Целосно обучен кадар	ЦОВ	2025–2030

Цел	Активност	Клучни индикатори	Носители	Временска рамка
возрасни и валидација	возрасни и кадарот за валидација			
	Обезбедување на онлајн ресурси за кадарот за обука и валидација	Обезбедени онлајн ресурси	МОН, ЦОВ	2025–2026
8. Зајакнување на мониторингот	Развивање стандардизиран образец за извештаи	Развиен образец	МОН, ЦОВ	2025–2026
	Креирање на централизирана база на податоци за учеството и резултатите од обуките	90% од понудувачите на услуги за образование на возрасните пријавуваат податоци годишно	МОН, ЦОВ	2025–2030
	Спроведување на редовни анализи на пазарот на трудот за усогласување на програмите за образование на возрасните	90% од програмите за образование на возрасните се усогласени со потребите на пазарот на труд	АВРСМ	2025–2030
9. Проширување на меѓународната соработка	Искористување на Еразмус+ и другите меѓународни програми за развој на капацитети и собирање податоци	Зголемено учество во меѓународни програми	Националната агенција за европски образовни програми и мобилност, Меѓународни организации, ЦОВ	2025–2030

10.2. Стратегии за комуникација и допирање до јавноста

Достапноста во образованието за возрасни игра клучна улога во отстранувањето на бариерите, подигањето на свеста и поттикнувањето на поддржувачка средина која ги охрабрува возрасните учесници да се вклучат во можности прилагодени на нивните уникатни потреби и услови. Со имплементирање на добро осмислени препораки за градење на политики, образовните системи можат да воспостават сеопфатни рамки за информирање и вклучување кои промовираат пристапност, инклузивност и долгорочно вклучување во програмите за образование на возрасни. Ефективните стратегии за комуникација се подеднакво важни, бидејќи тие гарантираат дека напорите на теренот се поврзуваат со разновидни целни групи и поттикнуваат значајно учество.

Стратешко планирање на програми за допирање до јавноста

Неопходно е да се развијат силни политики за стратешко планирање и спроведување на иницијативи за информирање и вклучување. Овие политики треба да имаат јасни цели, да ги идентификуваат целните групи и да дефинираат ефективни методологии за да се осигури дека напорите за информирање се наменски и влијателни. Добро структуриран план им овозможува на образовните системи да се справат со конкретни предизвици и да постигнат максимална достапност и ефективност на нивните програми.

Инклузивно и целно насочено допирање до јавноста

Политиките мора да дадат приоритет на инклузивни и целно насочени напори за информирање кои се однесуваат на посебните потреби на недоволно застапените групи. Препознавајќи ја различноста на возрасните учесници, иницијативите за допирање до јавноста треба да користат различни канали за комуникација, како што се социјалните медиуми, настаните во заедницата и локалните мрежи, за ефективно ширење на информациите. Флексибилните пристапи приспособени на различни преференци обезбедуваат пристапност и го подобруваат ангажманот.

Политики за ангажман на заедницата

Соработката помеѓу образовните институции и локалните заедници е од суштинско значење. Политиките треба да поттикнат партнерства кои промовираат чувство на заедничка одговорност и усогласување со потребите на заедницата. Со вклучување на засегнатите страни во заедницата, програмите може да бидат дизајнирани да имаат одек кај локалното население, обезбедувајќи релевантност и поголемо учество.

Стратегии за дигитална вклученост

Со оглед на зголеменото потпирање на дигиталните платформи, решавањето на дигиталниот јаз е клучно. Политиките треба да инкорпорираат стратегии за промовирање на дигиталната вклученост, како што се обезбедување пристап до технологија, нудење обука за дигитална писменост и поддршка на онлајн учењето. Овие мерки ги поттикнуваат возрасните учесници да се снаоѓаат и ефективно да ги користат дигиталните ресурси.

Прилагодување на програмите на локалниот контекст

Теренските напори треба да обезбедат увид кој ќе помогне да се приспособат програмите за образование на возрасните кон специфичните потреби на локалните заедници. Политиките треба да охрабруваат приспособливост и одговорност, осигурувајќи дека програмите ги одразуваат уникатните културни, економски и социјални контексти на целната популација.

Евалуација на влијанието на теренот

Политиките мора да наложат редовна евалуација на програмите за допирање до јавноста за да се оцени нивното влијание врз стапките на вклучување и задржување во образованието на возрасните. Постојаната евалуација промовира одговорност, ги истакнува областите за подобрување и дава информации за идните стратегии, обезбедувајќи напорите за опфат остануваат динамични и ефективни.

Комуникациска стратегија за допирање до јавноста

Ефективната комуникациска стратегија е дел од успехот на терен. Ова вклучува изработка на јасни, културно чувствителни и привлечни пораки кои ги истакнуваат придобивките од образованието на возрасните. Користењето на повеќе платформи – почнувајќи од традиционални медиуми до дигитални и социјални медиуми – може да ги засили напорите за допирање до јавноста. Дополнително, поттикнувањето двонасочна комуникација преку механизми за повратни информации осигурува дека програмите одговараат на потребите на учесниците, дополнително зголемувајќи ја нивната релевантност и привлечност.

11. Понатамошни препораки за имплементација

Иако Стратегијата за образование на возрасни во Северна Македонија добро се усогласува со многу од клучните европски приоритети за учењето на возрасните и вештините, има неколку области каде што дополнителен фокус може да помогне да се обезбеди целосно усогласување со Европската агенда за учење на возрасни и Европската агенда за вештини. Тие вклучуваат:

1. Зелени вештини и еколошка свест

Европски приоритет: Европската агенда за вештини ја нагласува потребата од „зелени вештини“ за поддршка на Зелениот договор на ЕУ и транзицијата кон одржлива економија. Тоа вклучува поттикнување вештини за енергетска ефикасност, одржливи практики и свест за животната средина за да се подготват работниците за улоги во зелените сектори.

Препорака: Националната Стратегија би можела да инкорпорира цели или програми посветени на промовирање на зелените вештини. Активностите може да вклучуваат развој на обука за енергетски ефикасни технологии, одржливо земјоделство, управување со отпад или обновлива енергија. Клучни индикатори за успешност може да се фокусираат на процентот на програми за образование на возрасните кои вклучуваат зелени вештини или образование за одржливост.

2. Дигитална вклученост покрај основната писменост

Европски приоритет: Додека дигиталната писменост е покриена, Европската агенда за вештини се залага за сеопфатно дигитално вклучување што ги надминува основните вештини за да вклучи средни и напредни дигитални компетенции, како што се анализа на податоци, сајбер безбедност и создавање дигитална содржина.

Препорака: Проширувањето на програмите за дигитална писменост со вклучување на напредните дигитални вештини ќе одговори на потребите на пазарот на трудот во областите водени од технологијата. Северна Македонија може да има корист од целните програми во области како што се вештините за податоци, сајбер безбедноста и дигиталната комуникација, кои се многу барани низ Европа.

3. Претприемачки вештини и поддршка за самовработување

Европски приоритет: Европската агенда за учење на возрасни ги нагласува претприемачките вештини како клучни за приспособливост и издржливост, особено во време на економска несигурност. Ова вклучува вештини за создавање бизнис, самовработување и иновативно размислување.

Препорака: Стратегијата на Северна Македонија би можела да вклучи програми фокусирани на претприемачки вештини, што ќе им користи на возрасните кои сакаат да започнат мали бизниси или да се вклучат во самовработување. Градењето на претприемачките вештини може да се интегрира и во општообразовната и во стручната обука, особено во области каде што опциите за вработување се традиционално лимитирани.

4. Подобрено управување со податоци и прогнозирање на вештини

Европски приоритет: Европската агенда за вештини ја нагласува важноста на прогнозирањето на вештините и донесувањето одлуки засновани на податоци за ефективно да се одговори на променливите барања на пазарот на трудот.

Препорака: Спроведувањето на робустен систем за прогнозирање на вештини ќе помогне да се усогласат програмите за образование на возрасните со сегашните и идните потреби на пазарот на труд. Засиленото собирање и анализа на податоци може да го подобри развојот на програмите и подобро да информира за распределбата на ресурсите низ регионите и низ секторите. Клучни индикатори за успешност би можеле да вклучат метрика за употребата на податоците од пазарот на трудот за ажурирање на програмите или стапките на задоволство кај завршените учесници и работодавачите.

5. Поддршка на ранливите групи надвор од социоекономскиот статус

Европски приоритет: Европската агенда повикува на насочена поддршка за низа ранливи популации, вклучувајќи мигранти, лица со попреченост, постари работници и лица со ниско или без формално образование.

Препорака: Додека Стратегијата на Северна Македонија вклучува одреден фокус на маргинализираните групи, проширувањето на поддршката за одредени ранливи категории, како што се лицата со попреченост или постарите работници кои ја менуваат кариерата, би ја зголемило инклузивноста. Специфичните програми и ресурси приспособени на овие групи би можеле да обезбедат образованието на возрасни да ги задоволува различните потреби и е во согласност со целите на ЕУ за социјална вклученост.

6. Промоција на културата за доживотно учење

Европски приоритет: Клучен аспект на Европската агенда за учење на возрасни е негување култура на доживотно учење која ги охрабрува сите граѓани континуирано да се вклучат во учењето, без оглед на нивната возраст или работниот статус.

Препорака: Промовирањето на општествената посветеност на доживотното учење може да се зајакне преку континуирани кампањи за подигање на јавната свест, стимулации за доживотно учење и партнерства со организации во заедницата. Клучните индикатори за успешност би можеле да го следат ангажманот на јавноста во активностите за доживотно учење, досегот на кампањата за подигање на свеста или повторното учество во програмите за образование на возрасните.

Резиме на препораките

За целосно да се усогласи со Европските приоритети, Северна Македонија може да ја подобри својата Стратегија со:

Вклучување обуки фокусирани на вештини за одржливост и еколошка свест.

Проширување на дигиталното образование со вклучување понапредни компетенции.

Вклучување на поддршка за претприемништво и самовработување.

Развивање на системи за предвидување на вештини базирани на податоци.

Проширување на инклузивноста за да таргетира поширок опсег на ранливи групи.

Охрабрување на културата за доживотно учење преку зголемување на јавната свест и континуиран ангажман.

Стратегијата за образование на возрасните 2025-2030 е усвоена со Решение бр.13-4887/2 на министерката за образование и наука, проф. д-р Весна Јаневска

ДОДАТОК I

Студија на случај: Финскиот систем за образование на возрасни

Системот за образование на возрасни во Финска е познат по својата сеопфатна структура и значајните социо-економски придобивки. Резултатите од неодамнешната програма за меѓународна проценка на компетенциите за возрасни (PIAAC) од 2024 година ги истакнуваат исклучителните достигнувања на Финска поврзани со вештините за возрасни, нагласувајќи ја ефективноста на нејзините образовни стратегии.

Структура на финскиот систем за образование на возрасни

Финска нуди широк спектар на можности за учење за возрасни¹⁰ на сите нивоа на вештини, опфаќајќи формално, неформално и информално учење. Системот е дизајниран да биде флексибилен, дозволувајќи им на возрасните да го следат образованието заедно со работните и семејните обврски. Јавните или квазијавните институции првенствено ги обезбедуваат овие можности за учење, честопати бесплатно или со минимални трошоци за поединците.

Социо-економски придобивки

Финскиот образовен систем за возрасни дава неколку социо-економски предности:

- **Зголемени можности за вработување¹¹:** Учесството во образованието на возрасни е во корелација со подобрени можности за вработување и повисока заработувачка. Студиите покажуваат дека посетувањето на колеџите на заедницата ја зголемува заработката, со отстапувања по област и по пол.
- **Социјална вклученост и еднаквост:** Образованието за возрасни промовира социјална вклученост преку обезбедување можности за учење за поединци од различни соцоекономски средини, а со тоа ја намалува нееднаквоста. Сепак, предизвиците остануваат, бидејќи Финска има најголем јаз во учеството помеѓу возрасните со ниски основни вештини и оние со повисоки нивоа на вештини меѓу економиите на OECD.
- **Економски раст:** Добро образованата работна сила придонесува за економски раст преку подобрување на продуктивноста и иновациите. Високото ниво на вештини кај возрасните Финци во однос на писменоста, математиката и вештините за решавање проблеми ја поддржуваат конкурентната позиција на земјата во глобалната економија.

Враќање на инвестицијата

Инвестирањето во образованието за возрасни во Финска покажа позитивни резултати:

- **Ефекти за заработка и вработување¹²:** Неодамнешните фински студии покажуваат дека образованието на возрасните води до зголемени приходи и стапки на вработеност. Анализите на трошоците и придобивките сугерираат дека приватните

¹⁰ [OECD iLibrary](#)

¹¹ [Econstor](#)

¹² [ETLA](#)

придобивки од образованието за возрасни често ги надминуваат вкупните трошоци, оправдувајќи ги инвестициите.

- **Социјален поврат на инвестицијата (SROI-модел):** Професорот Јури Манинен од Универзитетот во Источна Финска спроведе неколку студии за оценување на социјалниот поврат на инвестицијата (SROI) на образованието за возрасни во Финска, особено фокусирајќи се на колежите на заедницата.

Истражувањето на професорот Јури Манинен покажува дека секое евро инвестирано во овие институции дава принос од приближно 3,4 до 5,6 евра во општествени придобивки. Овие придобивки опфаќаат зголемена благосостојба, зголемен социјален капитал и намалени трошоци за социјални и здравствени услуги. На пример, во Еспо, инвестицијата од 220 евра по учесник во колеџ на заедницата резултираше со нето корист од 1240 евра по студент. Дополнително, последователна студија спроведена на колеџот на заедницата во регионот Јоенсуу во текот на 2017 - 2018 година откри дека возрасните слушатели користеле социјални и здравствени услуги на половина од стапката на општата популација, што укажува на значителни заштеди на трошоците за општините.

Резултати од PIAAC 2024 година

Истражувањето PIAAC 2024¹³ го процени нивото на вештини на возрасните на возраст од 16-65 години во клучните вештини за обработка на информации. За одбележување се резултатите на Финска:

- **Писменост:** Возрасните Финци постигнаа највисоки резултати, со 35 % на нивоата 4 или 5, во споредба со просекот на OECD од 12%.
- **Математика:** Финска забележа значителен напредок, со 31 % од возрасните на највисоките нивоа на достигнување (нивоа 4 или 5), наспроти просекот на OECD од 14%.
- **Приспособливо решавање проблеми:** Возрасните Финци беа одлични, со 13 % бодови на ниво 4, во споредба со просекот на OECD од 5 %.

Овие резултати ја одразуваат ефективноста на системот за образование на возрасни во Финска во стекнувањето на поединците со основни вештини за современиот свет.

Учењето на возрасните испреплетено со националните политики

Во Финска, образованието за возрасни е камен-темелник на националната политика, со акцент на доживотното учење за да се подобрат индивидуалните вештини, да се зајакне работната сила и да се промовира социјалната кохезија. Центарот за услуги за континуирано учење и вработување (SECLE)¹⁴ игра улога во оваа рамка.

Улогата на SECLE

Основана како дел од парламентарната реформа, ЈОТРА работи под финската национална агенција за образование. Нејзините основни функции вклучуваат:

- **Анализа на компетентноста и потребите на пазарот на трудот:** Проценка на вештините потребни на пазарот на трудот за информирање на образовните понуди.

¹³ [OECD GPS Education](#)

¹⁴ <https://www.jotpa.fi/en>

- **Финансирање на образование и обука:** Доделување средства за програми за образование и обука наменети за работоспособни поединци.
- **Развивање на услуги за информации, советување и водство:** Обезбедување ресурси за поддршка на континуирано учење.
- **Поддршка на регионална и друга соработка:** Олеснување на соработката меѓу различни засегнати страни во образованието на возрасните.

Дополнително, SECLE придонесува за развој на пакет на дигитални услуги за континуирано учење.

ДОДАТОК II

SWOT-анализа на актуелната состојба во образованието на возрасните во Република Северна Македонија

1. **Владеење:** (На пример: структури, процеси и политики кои го водат, менаџираат и го следат системот за образование на возрасни. Улоги и надлежности на различни чинители, вклучувајќи и владини тела, образовни институции, организации од локалната заедница, работодавачи и учесници во образование на возрасни.)

СИЛНИ СТРАНИ

-
-
-
-
-
-

СЛАБОСТИ

-
-
-
-
-
-

МОЖНОСТИ

-
-
-
-
-
-

ЗАКАНИ

-
-
-
-
-
-
-

2. **Пристап и флексибилност:** (На пример, обезбедување и осигурување пристап до образование за сите возрасни, независно од нивното место на живеење или профил, со флексибилен распоред и формат на курсеви со цел да им се излезе во пресрет на луѓе во различни животни околности.)

СИЛНИ СТРАНИ

-
-
-
-
-
-

СЛАБОСТИ

-
-
-
-
-
-

МОЖНОСТИ

-
-
-
-
-
-

ЗАКАНИ

-
-
-
-
-
-
-

3. **Релевантност и квалитет:** (На пример: обезбедување на релевантно, практично образование кое одговара на потребите на учесниците, поддржано од висококвалитетна практична настава, современи курикулуми и признаени кредити.)

СИЛНИ СТРАНИ

-
-
-
-
-
-

СЛАБОСТИ

-
-
-
-
-
-

МОЖНОСТИ

-
-
-
-
-
-

ЗАКАНИ

-
-
-
-
-
-
-

- 4. Поддршка и интеграција:** (На пример: сеопфатни услуги за поддршка како што се водство, опфат, финансиска помош, признавање и валидација на претходно учење, како и интегрирање на образованието во работните и животните обврски)

СИЛНИ СТРАНИ

-
-
-
-
-
-

СЛАБОСТИ

-
-
-
-
-
-

МОЖНОСТИ

-
-
-
-
-
-

ЗАКАНИ

-
-
-
-
-
-
-

- 5. Континуиран напредок:** (На пример: редовна евалуација и адаптација на програмите врз база на повратни информации (оценка) и на промени на образовните потреби, континуиран професионален развој на наставници/обучувачи.)

СИЛНИ СТРАНИ

-
-
-
-
-
-

СЛАБОСТИ

-
-
-
-
-
-

МОЖНОСТИ

-
-
-
-
-
-

ЗАКАНИ

-
-
-
-
-
-
-

6. ДРУГИ КОМЕНТАРИ

-
-
-
-
-